

**Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi-Kastamonu University
Journal of Faculty of Theology**

ISSN 2602-2427, KUIFD, Haziran/June, 2018, 2(1)

**Haçlı Acımasızlığının Uç Örneği: Châtillonlu Renaud
The Cruellest Character of The Crusades**

Nadir KARAKUŞ

Dr. Öğr. Üyesi, Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve
Sanatları Bölümü, İslam Tarihi Anabilim Dalı
Assistant Professor, Hitit University, Faculty of Theology,
Department of Islamic History and Arts.
Çorum, Turkey

nadirkarakus_64@hotmail.com

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-1508-9752>

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 18 Haziran/ June 2018

Kabul Tarihi / Date Accepted: 26 Haziran / June 2018

Yayın Tarihi / Date Published: 30 Haziran / June 2018

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran/ June

Cilt / Volume: 2 Sayı – Issue: 1 Sayfa/Pages: 91-118.

Atıf / Citation: Karakuş, “Nadir. Haçlı Acımasızlığının Uç Örneği: Châtillonlu Renaud” *Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 2/1 (Haziran 2018): 91-118.

web: <http://dergipark.gov.tr/kuifd>

mailto:ilafdergi@kastamonu.edu.tr

Copyright © Published by Kastamonu Üniversitesi Rektörlük Basımevi,
Kastamonu 37200Turkey. Bütün hakları saklıdır. / All right reserved.

HAÇLI ACIMASIZLIĞININ UÇ ÖRNEĞİ: CHÂTILLONLU RENAUD

Dr. Öğr. Üyesi Nadir KARAKUŞ

Öz

Haçlı Seferleri, Doğu ile Batı arasında düşmanlığın en önemli sebeplerinden birisi olarak görülür. Bu düşmanlığı oluşturan faktörler arasında Batı, kendi acımasızlığını ve kutsala olan saygısızlığını hep ikinci plana atar. İkinci Haçlı Seferleri için Doğu'ya gelip, daha sonra buradan ayrılmayan Châtillonlu Renaud, batıda topraklarını büyük kardeşlerine kaptırdığı için acımasızlığı, ataklığı ve hırsı ile Kutsal Topraklar'da kendine bir yer arayan binlerce Haçlı maceraperestten birisidir. Yaptığı evlilikler sayesinde elde ettiği avantajları, nefret ve acımasızlıkla artırma peşindedir. Onun yaptıklarının Haçlıları nasıl bir felakete sürüklediği yanında, etrafındaki karakterleri tanımak da, Haçlıların Doğu'da ne aradıklarının cevabının verilmesi açısından önemli bir husustur.

Anahtar Kelimeler: Haçlı Seferleri, Renaud, Nureddin, Selahaddin, Kutsal, Zulüm.

THE CRUELEST CHARACTER OF THE CRUSADES: RENAUD

Abstract

The Crusades are seen as one of the most important causes of hostility between East and West. Among the reasons of this hostility, the West always puts its ruthlessness and sacrilege of disrespect into the second plan. The Renaud of Chatillon, who came to the East for the Second Crusade and then did not leave, he is one of the thousands of Crusader adventurers seeking their place in the Holy Land with their ruthlessness, passion and ambition, because of he has lost their lands in the west to his big brothers . He seeks to increase the advantages he has gained through the marriages he has done, with hatred and cruelty. It is important to know the characters around him as well as how his actions drag the Crusaders into the world, giving the Crusaders the answer to what they seek in the East.

Keywords: Crusades, Renaud, Nureddin, Saladin, Sacred, Cruelty.

GİRİŞ

İlk Haçlı seferlerine²⁹³ katılanların bazılarının biyografileri incelendiğinde ilginç karakterlerle karşılaşılır. Bu kişiler, dinî nedenler dışında farklı gerekçeler ve kişisel ikbal hikâyeleri ile karşımıza çıkar. İçlerindeki en güçlü karakter olan Güneydoğu Fransa'daki Toulouse'lu Kont

²⁹³ Bk. Işın Demirkent, "Haçlılar", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 14: 528-30.

Raymond²⁹⁴, Kudüs'e yaptığı bir hac yolculuğunda Müslümanlar tarafından oyulan gözünün intikamının peşinde idi ve gerçek bir kahraman olarak görülüyordu.²⁹⁵ Güney İtalyalı bir Norman olan Sicilya Kralı Roger'in kardeşinin oğlu²⁹⁶ Torantolu Bohemund²⁹⁷, askerlikte aldığı iyi eğitimi ve deneyimi Haçlı seferlerinde değerlendirmek istiyordu. Çünkü hiç parası yoktu ve üvey kardeşi tarafından mirastan mahrum bırakılmıştı. Hayalini Doğu Akdeniz'de bir krallık süslüyordu.²⁹⁸ Bohemund'un yeğeni Hautveilleli Tancred²⁹⁹ ise gençlik ve dinamizmi, biraz da Arapça bilgisi yardımı ile Kutsal Topraklarda ikbal peşinde idi.³⁰⁰ Yukarıda ismi zikredilen Birinci Haçlı Seferleri sırasında nereden çıktığı pek anlaşılmadan yükselen adamlar içinde, belki de en zalimleri idi.³⁰¹

Papanın en azılı düşmanlarından İtalya Lorraine Dükü Boillonlu Godfrey ise, Şarلمان soyundan gelmesine³⁰² rağmen bölgesinde başarısız olmuş, hatta kilise mallarını dahi yağmalayarak istenmeyen adam ilân edilmiş bir maceraperest idi.³⁰³ Ayrıca o, Alman İmparatoru Heinrich ile aralarında süregelen gerginlikten dolayı da dükalığını kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya idi.³⁰⁴ Kutsal Topraklarda durumunu düzeltmek için arazisinin

²⁹⁴ Fransa'nın en köklü ailelerine mensuptu. Taşdığı Toulouse Kontu, Provence Markisi, Narbonne Dükü ve Saint-Gilles Kontu ünvanları zenginliğinin de başlıca kaynağı idi. En zengin lordlar arasında olup, savaşçılığı ile de nam saldı Güney Fransa'daki konumunu kaybetme tehlikesi olmamasına rağmen, Doğu'da kalma nedeni bir muamma olarak kalmıştır. David Nicolle, *Birinci Haçlı Seferleri, 1096-99*, trc. L. Ece Sakar (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2013), 14.

²⁹⁵ Kont Raymond'un I. Haçlı seferlerinin en önemli finansörlerinden biri olduğu ile ilgili bkz. E. Gibbon, *The History of The Decline and Fall of The Roman Empire*, (London: Cambridge Press, 1866), 6: 38; Jonathan Riley-Smith, *What were the Crusades* (San Francisco: 2009), 29.

²⁹⁶ Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, trc. Fikret İşıltan (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1987), 1: 119.

²⁹⁷ Bohemund, hırs ve desiseleri ile Antakya Prinkepsi olmuştu. Bk. *Haçlı Seferleri*, Anonim, trc. Ergin Ayan (İstanbul: Selenge Yayınları, 2013), 40; Bohemund, 1102'de kuzeni Richard de Salerno ile Danişmendli emiri Gümüştegin tarafından esir alınmıştı. Niksar kalesinde bir müddet tutsak olan Bohemund, 1103'te fidyeye karşılığında serbest bırakılmıştı. Ancak bu durum müttefik konumundaki Anadolu Selçuklu Sultanı I. Kılıçarslan tarafından yeni, güçlü bir Haçlı ittifakının oluşmasına neden olacağı gerekçesi ile hoş karşılanmamıştı. Abdülkerim Özeydin, "Danişmendliler", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 8: 470; Vaftiz ismi Marc olmasına rağmen, iri ve güçlü fiziğinden dolayı, efsane kahramanı devden mühlhem olarak kendisine Bohemund deniliyordu. Nicolle, *Birinci Haçlı Seferleri*, 14.

²⁹⁸ Thomas Asbridge, *Haçlı Seferleri*, trc. Ekin Duru (İstanbul: Say Yayınları, 2014), 63-64.

²⁹⁹ Bk. R. Nicholson, *Tancred: A Study of his Career and Work*, (Chicago: 1940).

³⁰⁰ John France, "The First Crusade, Impelled By The Love of God", *Crusades, The Illustrated History*, ed. F. Madden (Duncan Baird Publishers: The University of Michigan Press, 2004), 39.

³⁰¹ Nicolle, *Birinci Haçlı Seferleri*, 16.

³⁰² Gülay Kırpık, *Doğunun ve Batının Gözünden Haçlı Seferleri* (İstanbul: Selenge Yayınları, 2009), 61.

³⁰³ Godfrey ile birlikte kardeşi Baudouin ve Boulogne Kontu Eustache ile beraber Haçlı kabul etmişti. Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, trc. Fikret İşıltan (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1987), 1: 88.

³⁰⁴ Nicolle, *Birinci Haçlı Seferleri*, 15.

çoğunu satmakta tereddüt etmemişti.³⁰⁵ Godfrey Lorraine ve kardeşi Boulogneli Baudouin de enerjilerini Doğu'da kullanıp, yükselme peşinde idiler.³⁰⁶ Bu kişiler Haçlı seferleri boyunca bu emellerini başarı ile gerçekleştirecek ve Batı'da elde edemediklerini Doğu'da fazlasıyla bulacaklardı.

Daha sonra Baudouin, Raymond, Tancred gibi haçlıların eski nesil yol göstericilerinin ölmesi ile yeni bir nesil ortaya çıkmıştı. Doğu'nun hayat şartlarına uymaya ve ellerinde bulunanı muhafaza etmeye gayret eden ikinci nesil Renaud de Châtillon (1125-1187)³⁰⁷ ve benzeri şahıslardan oluşmaktaydı. Bunlar, Batı'dan yeni gelen, saldırgan, çevreye uymak ve durumu kavramak konusunda yetersiz kimseler idi.³⁰⁸

Haçlı seferlerinin acımasız, kin ve nefret dolu ve müsamahasız karakterleri hep olmasına rağmen, Renaud onları geride bırakacak, acımasızlığı, hırsı ve kutsal tanımayan karakteri ile kendi dindaşlarının dahi istemediği bir adam olacaktı. Renaud'un hayatının, Haçlı seferlerinin anlaşılması ve Doğu-Batı mukayesesinin yapılması hususunda önemli bir örnek olmasından dolayı incelenmesi gereken bir konu olduğunu düşünüyoruz.³⁰⁹

1. CHÂTILLONLU RENAUD

Renaud, Gien Kontu ve Châtillon-Sur-Loing hâkimi Godefroi'nin küçük oğlu idi. İkinci Haçlı Seferi'nde Fransa Kralı VII. Louis'e³¹⁰ refakat edenlerin arasında bulunmuştu. Muhtemelen Kral Louis ile birlikte 26 Şevval 542/19 Mart 1148'de deniz yolu ile Antakya'nın Süveydiye limanına gelen³¹¹ grubun içinde idi. Kendi yurdunda yükselme ümidi olmadığından yeni arayışlar peşinde koşuyordu.³¹² Çünkü, asillerin soyundan gelmesine rağmen maddî imkânları kısıtlı idi.³¹³ Renaud de Châtillon, büyük erkek evlât yasalari

³⁰⁵ John France, "The First Crusade", 37.

³⁰⁶ Thomas Jackson, "Concept of a Crusade", *Rivier Academic Journal*, V/2 (Fall: 2009), 15; Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 64-65; Nicolle, *Birinci Haçlı Seferleri*, 15.

³⁰⁷ T. M. P. Duggan, "Dirty Wars, The World is a Battlefield", *Journal of Book Notices, Reviews and Translations* (London: 2016), 2: 112.

³⁰⁸ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 152-53.

³⁰⁹ Bu konuda daha önce yapılmış olan bir çalışma daha vardır. Ebru Altan, "Renaud de Châtillon: Antakya Prinkepsi (1153-1160), Mâverâ-i Ürdün Senyörü (1177-1187)", *Tarih Dergisi*, sayı: 55, (2012/1) (İstanbul: 2013), 1-30.

³¹⁰ Daha sonra III. Haçlı Seferi'nde Selahaddin Eyyûbî'ye karşı Akkâ'da savaşacak olan Fransa Kralı Philippe Auguste'nin babasıdır. 1180 tarihinde ölmüştür. Bk. David Nicolle, *İkinci Haçlı Seferi Tarihi, 1148*, trc. L. Ece Sakar (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2014), 19.

³¹¹ Nicolle, *Birinci Haçlı Seferleri*, 53.

³¹² Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 289.

³¹³ Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 263.

yüzünden³¹⁴ Fransa Kralı VII. Louis'i İkinci Haçlı Seferi'nden ayrıldıktan sonra, talihinin peşinden Doğu'da kalmaya karar vermişti.³¹⁵ Renaud bu tercihinden dolayı davetsiz ve zoraki misafir olarak görülüyordu.³¹⁶ II. Haçlı Seferi'nin Dimaşk önlerinde ancak dört gün süren ve hiçbir işe yaramayan harekâtı Haçlılar'da büyük bir hayal kırıklığı yaratırken³¹⁷, Renaud, ısrarla Doğu'da kalmaya çalışıyor, fırsat kolluyor gibi idi. Renaud burada genç Kral III. Baudouin'in hizmetine girmiş ve 546/1151 yılında Kral Antakya'ya³¹⁸ giderken ona refakat etmişti.³¹⁹

1.1. Yaptığı Evlilik

Constance Antakya Kontu II. Bohemund³²⁰ ve Kudüs Kralı II. Baudouin'in kızı Alice'nin³²¹ tek kız evladı idi.³²² Dedesi II. Baudouin tarafından Antakya varisesi yapılmıştı.³²³ Bu sırada Kudüs Kralı ile Antakya civarındaki lordlar arasında bir güç ve çıkar mücadelesi yaşanıyor.³²⁴

Böyle karışık bir dönemde Constance, manastıra kapanmaktansa evliliği tercih etmek zorunda idi. 530/1135 yıllarında Antakya'da Kral

³¹⁴ Ortaçağ Avrupasında miras büyük kardeşe kalıyor, diğer kardeşler mirastan bir şey elde edemiyorlardı. Bkz. David Nicolle, *Birinci Haçlı Seferi (1096-99)*, trc. L. Ece Sakar (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2013), 14-15.

³¹⁵ Mike Paine, *Haçlı Seferleri*, trc. Cumhuriyet Atay (İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2011), 53-54.

³¹⁶ P. M. Holt, *Haçlı Devletleri ve Komşuları*, trc. Tanju Akad (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2007), 54.

³¹⁷ P. K. Hitti, *Siyasî ve Kültürel İslâm Tarihi*, trc. Salih Tuğ (İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1981), 4: 1036.

³¹⁸ Antakya için bk. Ya'kût, el-Hamevî, *Mu'cemü'l-Büldân*, thk. Ferid Abdülaziz el-Cündî (Beyrut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1410/1990), 1: 314-320.

³¹⁹ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 289.

³²⁰ Antakya Kontu II. Bohemund, 1130 Şubatında Ermeni kralı I. Leo'nun elinden Anazarba'yı (Anazarva, Dilekkaya Kalesi) geri almak için harekete geçmişti. Leo'nun Danişmendli Emîr Gazî'den yardım aldığını bilmeyen Bohemund, ani bir baskına uğradı ve tüm ordusu kılıçtan geçirildi. Kim olduğu bilinmediği için öldürülenler arasında olan Bohemund'un kesik başı Danişmendli emirine sunuldu. Emîr Gazî de kesik başı mumyalattırarak Bağdat'taki Abbasî Halifesi'ne gönderdi. Bk. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 150; Abdülkerim Özeydin, "Danişmendliler", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 8: 470.

³²¹ Alice Antakya Kontesi ve Kudüs Kralı II. Baudouin'in kızıdır. Kocasını Bohemund'un ölümünden sonra Antakya'da yönetimi devralmıştı. Ancak yönetim anlayışı halk tarafından desteklenmedi ve hoşnutsuzluklar başladı. Kudüs Kralının da Antakya'ya doğru geldiğini öğrenince, hiç beklenmedik bir şekilde Halep'teki Atabeg Zengî'ye bir yardım mektubu gönderdi. Antakya hâkimiyetine yardımcı olduğu takdirde kendisine biat etmeye hazır olduğunu içeren mektup yoldaki Haçlılar'ın eline geçince, durum anlaşıldı. Kudüs Kralı ve beraberindekiler Antakya önlerine geldiklerinde kapıların kendilerine kapandığını gördüler. Alice, hükümdarlık hazinesinden askerlere ve halka para dağıtıp itaatlerini sağlamaya çalışsa da, Frenk asalet kanı taşıyan iki şövalyeye engel olamamıştı. Norman bir şövalye ve bir keşiş tarafından açılan kapıdan Joscelin, Kral Baudouin ve damadı Foulque askerleri ile içeri girdiler. Babalık duyguları ağır basan Baudouin, kızını cezalandırmadı ve onu Lazikiye ve Cebele'ye göndermekle yetindi. Antakya halkı da kendisi ve torunu Constance için bağımlık yemini ettiler. Bk. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 151.

³²² Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 150.

³²³ Işın Demirkent, *Urfa Haçlı Kontluğu* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1994), 103.

³²⁴ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 154-55.

Foulgue adına yönetimin başında olan Antakya patriği Raoul de Domfront, Bizans'a bir elçi göndererek Constance ile imparatorun en küçük oğlu Manuel'in evliliğini gündeme getirdi.³²⁵ Buna karşı olan Kral Foulque ise harekete geçerek Aquitania dükü IX. Guillaume'nin oğlu Raymond de Poitiers'i Avrupa'dan getirtti. Lazikiye'deki annesi Alice razı olmamasına rağmen, 531/1136 yılında Raymond ile dokuz yaşındaki Constance Patrik tarafından evlendirildiler.³²⁶ Bazı Haçlı tarihçileri onun yaptığı bu evliliği kurnazca bulurlar.³²⁷ Evlendikleri yıl Dımaşk ordusu gönüllü mücahidler ve Türkmenlerin katılımıyla İbnü'l-Ahmer vadisini Haçlılar'dan almış, yine Zengî Ba' rın kalesini alarak Haçlılar'ı bozguna uğratmıştı.³²⁸

Yaklaşık on beş yıl evli kaldılar ve 546/1151'de Raymond öldü ve Constance dört küçük çocukla dul kaldı. En büyük oğlu III. Bohemund, henüz beş yaşında idi. Onun ergenliğe ulaşmasına kadar bir nâib tayin etmek icâb ediyordu.³²⁹ Bu yıl Nureddin ile Halep'in kuzeyinde toprakları olan Joscelin arasında bir savaş olmuş ve Nureddin yenilmişti. Bunu hazmedemeyen Nureddin, bir gün ava çıkan Joscelin'i adamlarına yakalatarak onu Halep zindanlarına atmıştı. Ardından da ona ait olan Tel Bâşir, Ayntab, A'zez, Tel Hâlid, Kuris, Ravendân, Burcu'r-Rasas, Hısnu'l-Bâre, Kefersûd, Keferlâsâ, Dülûk, Mar'aş ve Nehru'l-Cevz gibi yerleri alarak parlak bir zafer kazanmıştı.³³⁰

Antakya da tehdit altında olduğu için de Constance'ın tekrar evlenmesi gerekiyordu. Bu sırada yirmi iki yaşında idi. Constance'nin teyzesinin oğlu olan Kudüs Kralı II. Baudouin³³¹, Antakya'ya gelerek Constance'a üç aday önererek, onlardan birisini seçmesini istedi. Gösterilen üç asilden hiç birini Constance beğenmeyince, Kral onu Antakya nâibesi olarak bırakarak Kudüs'e geri döndü. Constance, yüzünü yeniden Bizans'a döndü ve İmparator Manuel'den kendisine bir koca tayin etmesini istedi. Doğu siyaseti için bu teklifi olumlu bulan İmparator, Constance'a kendi sadık adamlarından orta yaşlı Ioannes Roger'i gönderdi. Constance, bu Bizans asilzadesini de beğenmemişti.³³²

³²⁵ Constance, daha sonra Manuel imparator olunca ona müracaat ederek, kendisine bir koca adayı bulmasını istemiş, fakat İmparator'un bulduğu adayı beğenmeyerek yönünü başka tarafa çevirmişti. Bk. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 258.

³²⁶ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 163-65.

³²⁷ Paine, *Haçlı Seferleri*, 54.

³²⁸ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Tarih* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1407/1987), 9: 298-99.

³²⁹ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 276.

³³⁰ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 9: 370-71.

³³¹ Abdulkadir Turan, "Nureddin Mahmud Zengî'nin Faaliyetleri ile Dul Kalan Haçlı Kadınlarının Haçlılar Açısından Yol Açtığı Sorunlar", *Yakındoğu İlähiyat Fakültesi Dergisi*, cilt: 3, sayı: 1 (Lefkoşa: Bahar 2017), 145.

³³² Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 277-78; Holt, *Haçlı Devletleri*, 79.

Bu olaydan sonra Constance'nin dikkatini oğlu III. Baudouin'in refakatçisi Renaud de Châtillon çekti. Renaud'da bu sıralar kendisine iktâ edilen küçük arazisinde ikamet ediyordu. Constance 548/1153 ilkbaharında onunla evlenmeye karar verdi.³³³ Evlilik onayını Kral III. Baudouin'den alma işini bizzat Renaud üstlendi ve Kralın maiyetiyle bulunduğu Askalân'a gitti. Renaud'u daha önceki refakatinden tanıyan Kral, Antakya üzerindeki sorumluluğu da kalkacağı için bu evliliği onayladı.³³⁴ Daha sonra da, Fatimîler'in elindeki bir türlü alınamayan Askalân, Fatimî askerleri arasındaki iç çekişmenin de yardımıyla Haçlılar'ın eline geçti.³³⁵ Renaud, Antakya'ya dönünce de düğün yapıldı. Renaud, Antakya Kontu olmuştu; ama herkes Renaud gibi bir sonradan görmeyi Constance için uygun bulmamıştı.³³⁶

Bu evlilikten hoşnut olmayan Bizans İmparatoru Manuel, evliliği onaylamak için, Antakya Franklarının Ermeni Thoros'a karşı bir akın yapmalarını şart koştu. Bizans'a yakın olmayı bir avantaj olarak gören Renaud, bu teklifi hemen kabul etti. Frankların hak iddia ettikleri İskenderun'a saldırarak, Ermeniler'in akınına karşılık verdi ve onları Çukurova'ya doğru sürerek, ilk galibiyetini aldı. Elde ettiği araziye de Templier şövalyelerine vererek, onlarla arasında bir yakınlaşma ve dostluk sağladı. Templierler de bu araziye Suriye geçidine hâkim bir konumda olan Bagras ve Gastun kalelerini inşâ ettiler.³³⁷

1.2. Kıbrıs'a Baskın

Antakya'nın yeni kontu Renaud, açgözlü birisi idi ve kısa sürede değişken karakterini ortaya koymuştu.³³⁸ Bizans İmparatoru Manuel'in Ermenilerle ve Anadolu'daki Selçuklularla meşgul olmasından yararlanarak Antakya'yı maceraya sevk etti.³³⁹ Önce Ermeni Thoros ile barış yaptı; Bizans İmparatorunun Ermenileri baskı altına alma karşılığı olarak taahhüt ettiği parayı alamayınca, fikrini değiştirdi.³⁴⁰ Templier şövalyelerinin de desteği³⁴¹ ile Bizanslılar'ın elindeki zengin Kıbrıs adasına bir akın yapmayı planladı. Ancak bu sefer için gerekli parası yoktu. Bizans İmparatorundan alacağı paraları da elde edememişti. Son çare olarak Constance ile evliliğine sıcak

³³³ William of Tyre, *A History of Deed Beyond The Sea*, İngilizceye çeviren ve açıklamaları ekleyen: Emily Atwater Babcock (New York: Colombia University Press, 1943), 2: 224; Holt, *Haçlı Devletleri*, 79.

³³⁴ Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 263.

³³⁵ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 9: 392-93.

³³⁶ Birsal Küçükspahioğlu, *Trablus Haçlı Kontluğu Tarihi* (İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2007), 148.

³³⁷ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 290.

³³⁸ Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 263.

³³⁹ Paine, *Haçlı Seferleri*, 54.

³⁴⁰ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 290.

³⁴¹ Renauld, Templier şövalyeleri ile daha sonra ittifakını devam ettirecek ve Raymond'a karşı çıkacaktı. Bk. Lamb, *Selahattin Eyyubi ve Haçlılar*, 75.

Haçlı Acımasızlığının Uç Örneği: Châtillonlu Renauld | 97

bakmayan Antakya Patriği zengin Aimery'e başvurdu. Aimery parayı vermeyince önce onu zindana attırdı; ardından da zalimce işkence ederek³⁴² parayı elde etmeyi başardı.³⁴³ Uygulamadan dehşete kapılan Kudüs Kralı soruşturma için Akkâ piskoposunu Antakya'ya gönderdi. Aimery'nin serbest bırakılmasını isteyen piskoposun isteği, ihtiyacı olan parayı zaten almış olan Renaud tarafından kabul edildi ve Aimery kurtarıcıları ile Kudüs'e gitti.³⁴⁴

548/1153 ilkbaharında Renaud Kıbrıs adasına bir çıkarma yaptı.³⁴⁵ Renaud'un beraberinde Ermeni Rupen hanedanından I. Leo'nun oğlu Thoros da vardı.³⁴⁶ Onları Kıbrıs adasına sevk eden bir sebep de bulunmuyordu.³⁴⁷ Kıbrıs'ın ilk Haçlılar'a Antakya kuşatmasındaki zor anlarda yaptığı gıda yardımı unutulmuş gibiydi. Adanın valisi ve İmparator'un yeğeni Ioannes Kommenos ve komutanı Mikhail Branas, Ermeni-Frank güçlerine karşı çıktılarsa da, üstün Frank-Ermeni kuvvetleri karşısında tutunamadılar ve yenildiler. Ioannes Kommenos ve Mikhail esir edildiler. Bundan sonra da işgalciler, adanın her tarafına dağılarak her şeyi yağma ettiler. Kadınların ırzına geçilmiş, kiliseler ve manastırlar dâhil her yer soyulup, tarlalar yakılarak hayvan sürüleri ve ahali sahile sürüklenmiş, ihtiyarlar ve çocuklar boğazlanmıştı.³⁴⁸ Üç hafta sonra bir Bizans donanması Kıbrıs'a doğru yola çıkınca, Renaud ve adamları gemilerine bindiler, beraberlerinde Ioannes ve Mikail ile birlikte adanın soylularından oluşan esirlerle yola çıktılar. Gemileri ganimet dolu idi. Gemiye bindirilemeyen hayvanlar tekrar eski sahiplerine satılmış, bazı esirler uzuvları kesilerek, İstanbul'a gönderilmişti.³⁴⁹ Bizans İmparatoru bu olaya çok kızmasına rağmen, bu baskından dolayı bir şey yapamamıştı.³⁵⁰ Onun 554/1159'da bizzat Antakya'ya gelmesine rağmen bir şey yapamamasında Renaud'un tövbe ederek, onun önünde diz çöküp af dilemesinin de rolü vardır. Haçlılar ve yerli Hıristiyanlar İmparator Manuel'den Nûreddin Mahmud'a karşı savaşmasını istemişlerse de Manuel, Halep yakınlarına kadar gelmesine rağmen onunla savaşmakta isteksiz davranmıştır.³⁵¹

³⁴² Renaud, Patriğin işkenceden açılan yaralarının üzerine bal sürerek, zincire vurulmuş halde kızgın güneşin altına terk etti. Yaranın üzerine konan haşeratın verdiği acı dayanılacak gibi değildi ve sonunda Patrik Aimery dayanamayarak, parayı vereceğini vaat etmişti. Bk. Küçükspahioğlu, *Trablus Haçlı Kontluğu*, 149; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 290.

³⁴³ Küçükspahioğlu, *Trablus Haçlı Kontluğu*, 149.

³⁴⁴ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 290-91; Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 313'te Antakya piskoposu Limogesli Aimery olayı kısaca anlatılır.

³⁴⁵ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 291; Holt, *Haçlı Devletleri*, 80'de tarih olarak 1156 yılı verilir.

³⁴⁶ *Urfalı Mateos Vekayi-Nâmesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162)* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1987), 319; Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 263.

³⁴⁷ Claude Cahen, *Haçlı Seferleri Zamanında Doğu ve Batı* (İstanbul: Yeditepe Yayınları, 2016), 188.

³⁴⁸ *Urfalı Mateos*, 322-23.

³⁴⁹ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 291.

³⁵⁰ *Urfalı Mateos*, 323.

³⁵¹ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 289-97.

Templierler, hem hac yollarını ve kalelerini koruyan jandarma, hem de savaşlarda üstün yeteneklerdeki savaşçılar idiler.³⁵² Giderek artan rollerinin yararı büyüktü ve Renaud onların desteğini ardına almıştı.³⁵³ Kendisi de pervasızlığını, diplomatça davranamayışını ve olağanüstü zalimliğini sergilemeye devam ediyordu.³⁵⁴

552/1157'de Nureddin'in sağlığının bozulduğu,³⁵⁵ hatta öldüğünün bile söylendiği günlerde Haçlılar bu boşluktan yararlanmak istediler.³⁵⁶ İkinci Haçlı Seferlerine katılan Flandra Kontu Thierry'nin yeniden haçı taşıyarak doğuya gelmesi ile daha da güçlenerek, Antakya, Trablus ve Kudüs kuvvetleri ile zengin ve stratejik Şeyzer kalesini³⁵⁷ kuşattılar.³⁵⁸ Beraberlerinde Renaud'un Kıbrıs baskınındaki müttefiki Thoros da vardı. Kale kısa bir kuşatmadan sonra iç kalesi ile teslim olmak üzere iken, aralarında büyük bir tartışma başladı. Bunun üzerine kuşatma kaldırılarak, büyük bir fırsatı kaçırdılar. Tartışmanın merkezinde yine Renaud vardı. III. Baudouin, servetinden ve kaynaklarından yararlandığı Thierry'e Şeyzer lordluğunu vaat etmişti; ama Renaud bu karara şiddetle karşı idi.³⁵⁹ Urfalı Mateos, Şeyzer kuşatmasından bahsetmeksizin bu yıl Kudüs Kralı, Renaud ve Thoros'un Nureddin ile sulh yaptıklarını belirtir.³⁶⁰

556/1161'de Renaud, deniz yolu ile giderek, Askalân'a vardı ve Nureddin'in kumandanı Esedüddin Şirkuh'a Mısır dönüşü pusu kurdu. Fakat durumun farkında olan Şirkuh, el-Ğavr üzerinden el-Belkâ'ya geçerek, sağ salim Nureddin'in yanına Dımaşk'a ulaştı.³⁶¹

1.3. Esir Edilmesi

Zilkade 555/ Kasım 1160'ta Renaud, aç gözlülüğünün, yağma ve çapul eğiliminin cezasını çekti. Müslümanlara ait hayvan sürüleri Fırat ovasına inince, Renaud bir yağma akınına girişti. Emrindeki süvari, piyade ve başıbozuk 1.000 kişilik bir grupla,³⁶² deve, at, sığır cinsinden toplayabildikleri ile Antakya'ya doğru geri dönerken önüne kattığı hayvanlar onu yavaştırmıştı. Bu nedenle de Nureddin'in Halep valisi olan sütkardeşi

³⁵² Bk. R.G. Clouse, "Templars", *The New International Dictionary of the Christian Church*, ed. J. D. Douglas, (Michigan 1974), 956.

³⁵³ Paine, *Haçlı Seferleri*, 54.

³⁵⁴ Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 263.

³⁵⁵ Nureddin 554/1160 yılında Halep'te hastalanmıştı. Hatta öldüğüne dair bazı söylentiler bile dolaşıyordu. Bk. İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 9: 435.

³⁵⁶ *Urfalı Mateos*, 319.

³⁵⁷ Bk. Ya'kût, *Mu'cem*, 3: 434.

³⁵⁸ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 9: 413-14'de Şeyzer kalesini Nureddin'in kuşattığı ve bir deprem meydana geldiği anlatılır.

³⁵⁹ Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 265.

³⁶⁰ *Urfalı Mateos* s. 246.

³⁶¹ Ebû Şâme, *Ravzateyn*, 2: 93-94.

³⁶² *Urfalı Mateos*, 332-33.

Mecdüddin'in pususuna düştü. Şiddetle savaşmasına rağmen atından alacağı edilerek otuz süvarisi ile birlikte esir edildi³⁶³ ve Halep'te hapse atıldı. Böylelikle on altı yıllık esaret hayatı başlamış oluyordu.³⁶⁴ Halep hapishanesinde bundan sonra Urfa'nın sözde kontu Joscelin de Courtenay³⁶⁵ kendisine arkadaşlık edecekti. Onun kurtuluş parasını ödeyip serbest kalması için Kudüs Kralı ve Antakya ahalisi hiç de acele etmemişlerdi.³⁶⁶ Anlaşılan onlar da Renaud'un uzlaşmaz ve açgözlü zalimliğinden bıkmışlardı.

Ramazan 559/Ağustos 1164'da birleşik Haçlı gücü, beraberlerinde Ermeni Thoros da olmak üzere Antakya'dan çıkıp ilerlemeye başlamışlardı. Nureddin onları Antakya ovasındaki Artah yakınlarında karşıladı ve yaptığı küçük bir manevra ile düşmanı bozdu, Haçlılar'ı ağır bir hezimete uğrattı. Savaş meydanını terk eden Thoros dışında Antakya Prensi III. Bohemund, Trablus Kontu III. Raymond³⁶⁷ ve III. Joscelin teslim olarak esir düştüler.³⁶⁸

Savaş sonrası Nureddin komşu olarak Bizans İmparatorunu görmektense, Bohemund ile komşu olmayı tercih ederek, büyük bir haraç karşılığı onu serbest bıraktı.³⁶⁹ Aynı cömertliği Raymond³⁷⁰ ve Joscelin için kullanmadığı gibi, Halep'te mahpus olan Renaud'un özgür bırakılma isteği de reddedildi.³⁷¹ Nureddin özellikle Renaud'un serbest bırakılmasına kesinlikle taraftar değildi.³⁷²

1.4. İkinci Evliliği ve Kerek Lordluğu

571/1175 yılında çok şey değişmişti ve Kudüs Kralı IV. Baudouin rüştünü ispat etmişti. Cüzzam hastalığı ile boğuşmasına rağmen³⁷³ Turan Şah komutasındaki Şam ordusunu yendi ve Trablus kontluğunun etkisini

³⁶³ *Urfalı Mateos*, 333.

³⁶⁴ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 299; Duggan, "Dirty Wars", 2: 113; Asbridge, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 267. Aynı kaynakta başka bir yerde (s. 312), esir alınma tarihi olarak 556/1161 tarihi verilir.

³⁶⁵ Joscelin'in esir edilmesi ile ilgili bk. İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 9: 370-71; Bahattin Kök, "Nüreddin Zengî, Mahmud", Türkiye *Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 33: 260'da Joscelin'in ölünceye kadar Halep zindanlarında kaldığını ifade eder.

³⁶⁶ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 299.

³⁶⁷ Hitti, *Tarih*, 4: 1037.

³⁶⁸ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 309.

³⁶⁹ Ayrıca Bohemund'un serbest bırakılması karşılığında pek çok Müslüman esir de özgürlüğüne kavuşacaktı. Bkz. İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 9: 429.

³⁷⁰ III. Raymond, toplam dokuz yıl esarete kalmıştır. Hitti, *Tarih*, 4: 1037.

³⁷¹ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 309; Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 270-71.

³⁷² Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 309.

³⁷³ Bk. Bernard Hamilton, *The Leper King and His Heirs: Baldwin IV and The Crusader Kingdom of Jerusalem* (New York: Cambridge University Press, 2009).

gerilettili.³⁷⁴ Annesi Agnes³⁷⁵ ile aralarındaki soğukluğu gidererek, kardeşi Joscelin'i krallıktaki en yüksek makam olan hazine ve kralın mülkünden sorumlu kethüdalığa getirdi.³⁷⁶

Bu sıralarda Lâtinler arasında sınırları açıkça belli olan iki grup ortaya çıkmıştı. Birincisi, Kont Raymond'un başını çektiği yerli baronlardan ve Hospitalierler'den³⁷⁷ oluşuyordu.³⁷⁸ İkincisi ise, Batı'dan yeni gelen asiller ile Templierler'in yer aldığı taarruza hevesli ve savaşçı Hristiyan idealleri ile dolu olan grup idi. Bu grup ise liderini Renaud'un 571/1175 yılında serbest kalması ile buldu.³⁷⁹ Renaud'un serbest bırakılmasında etken olarak Musul ve Halep Zengîlerini görüyoruz. Renaud ve Joscelin'i serbest bırakarak, onları Selahaddin'e karşı kullanmak istiyorlardı.³⁸⁰ Selahaddin'in Halep'i ele geçirmesinin önüne geçmek için Nureddin'in oğlu Melik Salih'in naibi Gümüştengin Haçlılar'dan yardım istemiş, sonunda da onlarda aradığı desteği bulmuştu. 7 Recep 570/1 Şubat 1175'de Kont Raymond bir Frank ordusuyla Humus önlerinde şehrin surlarına taarruz etmişti. Bunun üzerine Selahaddin, Halep kuşatmasını kaldırmış, Gümüştengin de Franklara teşekkürünü Halep zindanlarında yatan Frank esirlerinin tümünü serbest bırakarak göstermişti. Tabii ki esirlerin arasında Renaud ile Joscelin de vardı.³⁸¹ Renaud'un serbest bırakılması karşılığında 50 kg. altın aldıkları söylenir.³⁸² Daha sonra bu saldırgan gruba, doymak bilmeyen bir ihtirasla erkek ve para düşkünü Agnes de dâhil oldu.³⁸³ Bundan sonra Renaud de Châtillon ile Raymond arasında hep gerilim dolu bir rekabet olacaktı. Hatta 582/1186 Ağustos'unda Kudüs Kralı V. Baudouin, Akkâ'da henüz dokuz yaşında olduğu halde öldüğünde, gerginlikleri yeniden açığa çıkacak ve bu durum ikisi arasında bir güç mücadelesine dönüşecekti. Raymond başkanlığında Nablus'ta toplanan baronlar, Ürdün Ötesi'nden adamları ile gelen Renaud, Kudüs Patriği, Templier şövalyeleri ve Joscelin karşısında geri adım attılar ve bir şekilde kraliyette hakkı olan Sibylle ve kocası Guy'un krallık tacını giymelerine rıza göstermek zorunda kaldılar.³⁸⁴

Renaud'da özgürlüğüne kavuşmadan önce esaret yıllarında başka şeyler de değişmişti. Karısı Constance ölmüş, üvey oğlu III. Bohemund

³⁷⁴ Şeşen, *Selahattin Eyyubi ve Devlet* (İstanbul: Çağ Yayınları, 1987), 96.

³⁷⁵ II. Joscelin ve Beatrice'nin kızlarıdır. Bk. Işın Demirkent, *Urfa Haçlı Kontluğu, 1118-1146* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1994), 104.

³⁷⁶ Asbridge, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 312.

³⁷⁷ Bk. C. G. Thorne, "Hospitaliers", *The New International Dictionary of the Christian Church*, ed. J. D. Douglas (Michigan: 1974), 485.

³⁷⁸ P. M. Holt, *Haçlılar Çağı, 11. Yüzyıldan 1517'ye Yakındoğu*, trc. Özden Arıkan, (İstanbul: Numune Matbaacılık, 1999), 54.

³⁷⁹ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 339.

³⁸⁰ Ebû Şâme, *Ravzateyn*, 2: 400; Ramazan Şeşen, *Selahaddin Eyyubî ve Devlet* 71.

³⁸¹ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 341.

³⁸² Duggan, "Dirty Wars", 2: 113.

³⁸³ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 339-340.

³⁸⁴ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 374-75.

559/1163'te Antakya tahtına geçerek Renaud'un taht üzerindeki haklarını sonlandırmıştı. Buna rağmen üvey kızı Maria'nın Bizans İmparatoru ile evlenmesinden dolayı da itibarı artmıştı. Esaretten kurtulduğu yıl, bu evlilik yardımı ile de iyi ilişkilere sahip deneyimli bir askerdi. Gücünü artırmak için Kral IV. Baudouin'in kutsaması ile Ürdün Ötesi hanımlarından Millyli Stephanie³⁸⁵ ile evlendi³⁸⁶ ve bu evlilik onu Güney Ürdün'deki Kerek³⁸⁷ ve Şevbek (Montreal) kalelerinin efendisi yaptı.³⁸⁸

Selahaddin 20 Cemaziyevvel-15 Cemaziyelahir 573/14 Kasım-9 Aralık 1177'de Kudüs Krallığına karşı bir sefer düzenledi. Ağırıklarını veziri Kadı Fadıl'ın yanında el-Ariş'te bırakarak Kudüs içlerine doğru ilerledi. Dârum ve Gazze'yi yağmaladıktan sonra, Kral Baudouin'i Askalân'da birkaç gün kuşattı; daha sonra yeğeni Takiyyüddin ile Remle'ye³⁸⁹ yürüdü. Bu sırada Baudouin, Renaud'un Kerek kuvvetleri ile birleşerek Remle yakınlarındaki Tel Sâfiye'de Selahaddin'i gafil avladı ve Sultan yenildi.³⁹⁰ Yeğeni Takiyyüddin ve fedakâr askerleri sayesinde onların eline esir düşmekten kıl payı kurtulabildi.³⁹¹

572-73/1176-77 kışında Renaud üvey kızının kocası olan Bizans İmparatoru ile yeniden ittifak kurmak için bir kraliyet elçisini Kostantinopolis'e gönderdi. İmparator Miryakefelon'da Anadolu Selçuklularına karşı korkunç bir yenilgiye uğratılmıştı. Durumunu düzeltmek için fırsatlar arayan İmparator, Renaud'un teklifini kabul etti ve Eyyubî Mısır'ına karşı yapacağı mücadelede ona deniz desteği sağlayacağına söz verdi. Buna karşılık Lâtin krallığı Bizans'ın koruması altına girmeyi kabul edecek ve bir Ortodoks Hristiyan piskopos yeniden Kudüs'e görevlendirilecekti.³⁹²

³⁸⁵ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 340'da bu hanımın adını Etiennette olarak verir. Etiennette, Ürdün Ötesi vârisesi ve Miles de Plancy'nin dul eşi idi. Etienne, Raymond'u kocasının katili olarak addediyordu. Belki de Renaud'la evlenmesinin nedeni ikisinin de ortak düşmanı olan Raymond idi. Bk. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 340.

³⁸⁶ W. B. Stevenson, *The Crusaders In The East* (Cambridge: Cambridge At The University Press, 1907), 215-16; Duggan, "Dirty Wars", 2: 113.

³⁸⁷ Michael Burton, "The Society's Tour in Lebanon, Syria and Jordan", *Asian Affairs* (January 2001), 186; Duggan, "Dirty Wars", 2: 113'te Kerek'in Amman'ın 140 km. güneyinde olduğunu belirtir.

³⁸⁸ Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 312.

³⁸⁹ Remle, 1099'da Haçlılar tarafından zapt edilerek, ortasına büyük bir kilise yapılmış ve başpiskoposluk haline getirilmişti. Bk. Sâmî es-Sakkâr, "Remle", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 34: 560-61; İslâm coğrafyacıları Remle'nin güzelliğinden, çarşı ve pazarlarında ticarî hayatın canlılığından bahsederek şehri överler. Bk. Şerîf el-İdrisî, *Nüzhëtü'l-Müşîk* (Beyrut: 1409/1989), 1: 356; Ya'kût, *Mu'cem*, 3: 79-80.

³⁹⁰ Ebû Şâme, *Ravzateyn*, 2: 466.

³⁹¹ İbnu'l-Esir, *el-Kâmil*, 10: 85-86; Şeşen, *Selahattin Eyyubi ve Devlet*, 96.

³⁹² Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 313.

573/1177 yaz sonu bir Bizans donanması Akkâ'ya ulaştı. Aynı dönemde de bir başka donanma Flandra Kontu Philip kumandasında Doğu Akdeniz'e geldi. Her şey Mısır seferinin gerçekleşmesini kolaylaştırıyordu; fakat Nil bölgesinin kime verileceği konusundaki tartışmalar seferin daha başlamadan bitmesine neden oldu. Tartışmanın odağında yine Renaud vardı. Philip'in iyi niyeti fiyasko ile sonuçlanmış, Bizans donanması Kostantinopolis'e doğru yelken açmıştı.³⁹³

576/1180'e doğru Renaud'un etrafındaki bağnaz kuvvetler, diğerleri aleyhine güç kazanıyordu.³⁹⁴ Bu sırada Selahaddin ile Kudüs Krallığı arasında bir barış anlaşması imzalanmıştı. Her iki taraftan tacirler hâkimiyet topraklarında serbestçe hareket edeceklerdi. Ürdün Ötesi hâkimi Renaud mallarla dolu Müslüman kervanlarını eli kolu bağlı seyretmeye tahammül edemiyordu. 577/1181 yazında dayanamayarak Dımaşk-Mekke yolunda Teymâ vahasındaki bir kervana saldırarak, mallarına el koydu.³⁹⁵ Bu sırada Mısır'da bulunan Selahaddin, yeğeni Dımaşk emiri Ferruḥşah'ı Renaud üzerine gönderdi; o da Kerek kalesine döndü. Mütareke şartları ihlal edildiği için Selahaddin zararın telafisi için Kral'a müracaat etti. Renaud'un Kudüs'teki dostları tarafından korunması ile çok fazla bir şey yapamayan kral, ödeme yapmayı reddeden Renaud konusunun peşini bıraktı.³⁹⁶ Fakat Selahaddin ısrarını sürdürerek anlaşma şartlarının ihlalini bilmedikleri Dimyat'ta karaya çıkan 500 Hıristiyan hacıyı esir etti. Zararın tazmininden sonra bunların iade edileceğini Kral'a iletmesine rağmen, Renaud geri adım atmamıştı.³⁹⁷

577/1181 yılında³⁹⁸ Mısır'daki işlerini halleden Selahaddin, Suriye'ye yönelmişti. Sultan'ın kendi topraklarına doğru geleceğinden ve tarladaki ürününün zarar göreceğinden endişe duyan Renaud, IV. Baudouin'i ikna ederek krallığın tüm askerî gücünü Kerek'te topladı. Ama Selahaddin'in ordusu düzenli bir şekilde, hiçbir saldırıya kalkışmadan geçtiği için, herhangi bir çatışma yaşanmadı.³⁹⁹

1.5. Renaud'un Kızıldeniz'deki Faaliyetleri

Kudüs'te IV. Baudouin cüzzamlı olduğu için iktidar üvey kardeşi Guy'un elinde idi. Arapça'yı çok iyi konuştuğu söylenen Renaud⁴⁰⁰, çalgınca

³⁹³ Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 313-14.

³⁹⁴ Paine, *Haçlı Seferleri*, 58.

³⁹⁵ Hitti, *Tarih*, 4: 1041'de olay kısaca anlatılır.

³⁹⁶ Stevenson, *The Crusader*, 224-25.

³⁹⁷ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 360-61.

³⁹⁸ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 361'de 11 Mayıs 1182 tarihini verir.

³⁹⁹ Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 326.

⁴⁰⁰ Duggan, "Dirty Wars", 2: 114.

Haçlı Acımasızlığının Uç Örneği: Châtillonlu Renaud | 103

bir kararla Kızıldeniz seferine çıkmayı tercih etti.⁴⁰¹ Renaud, Hicaz'a giden hac yolunu tutmuştu. 578/1182-3'te beş gemilik bir filo kurduymuştu.⁴⁰² Bunları parçalar halinde Kızıldeniz'e develerin sırtında kumları aşarak bedevilere taşıtmış⁴⁰³, daha sonra bunları gemi olarak Eyle (Akabe)⁴⁰⁴ körfezinde⁴⁰⁵ monte ederek⁴⁰⁶, yola çıkarmıştı.⁴⁰⁷ Eyle onlar için çok büyük bir önem arz ediyordu ve ilk hedefleri burası idi.⁴⁰⁸ Buradan hareketle Renaud Mekke'ye giden zengin gemileri soymak ve Müslümanların kutsallarını ayaklar altına almak istiyordu.⁴⁰⁹

Renaud bir yıl önce de aynı girişimde bulunmak istemiş, çöl yolundan Teymâ'ya, oradan da Medine'ye giderek buraları işgal etmeye kalkışmış, fakat Dımaşk askerleri ile gelen İzzeddin Ferruh Şah Kerek'e gelerek buraları tahrip ve yağma etmişti. Bundan dolayı da Renaud emelini gerçekleştirememişti.⁴¹⁰

Gemileri siyaha boyayan Renaud, Akabe körfezinin üst ucunda bulunan Eyle limanını kuşatarak onları bir arada tutmuştu. Donanmasını iki

⁴⁰¹ W. Heyd, *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, trc. Enver Ziya Karal (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2000), 187.

⁴⁰² Duggan, "Dirty Wars", 2: 114.

⁴⁰³ Ebû Şâme, *Ravzateyn*, 3: 134; Harold Lamb, *Selahaddin Eyyûbî ve Haçlılar*, trc. Sinem Ceviz (İstanbul: İlgî Kültür Sanat Yayıncılık, 2017), 86.

⁴⁰⁴ Franklar tarafından Alia veya Elyn şeklinde adlandırılır. Orta çağda deniz ve kara ticareti için büyük bir önemi haizdi. 509/1115 yılında Kudüs Krallığının hâkimiyetine girmiş, Kral Baudouin önce Şevbek dolaylarında bir kale yaptırmış, daha sonra da Akabe şehrini işgal ederek, burada bir iç kale inşa etmiş ve burayı tahkim etmişti. Daha sonra da Firavun Adası'nda bir kale inşa etmişti. Bunların yardımı ile artık Haçlılar Dımaşk ile Mısır ve Arabistan arasındaki yollara hâkim olmuşlardı. Fakat Selahaddin 566/1170'de burayı ele geçirerek, şehri ve adayı zapt etmişti. Bk. H. W. Gidden, "Ayla", *Encyclopedia of Islam* (Leiden: 1954), 1: 783-84; Mustafa L. Bilge, "Akabe", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2: 210; Hz. Muhammed, Eyle rahibine gönderdiği mektuba müsbet cevap verilmesi üzerine kendilerine bir ahidnâme göndermişti. Muhammed Hamîdullah, *el-Vesâikü's-Siyâsiyye* (Beirut: 1405/1985), 117; Dağlardan körfeze doğru açılan geçit, Akabetü'l-Eyle olarak bilinirken sonraları Akabe olarak kısaltılmış ve şehrinde adı olmuştur. Ya'kût, *Mu'cem*, 4: 151.

⁴⁰⁵ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10: 117'de Eyle denizi olarak kaydeder; Ebû Şâme, *Ravzateyn*, 3: 134; Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 332.

⁴⁰⁶ Renaud'un bu yaptıkları o dönemde bilinmeyen bir şey değildi. Selahaddin de, aynı şekilde Mısır'da yaptırdığı gemileri, parçalar halinde develere yükletmiş ve Eyle üzerine yürümüşü. Daha sonra da bu parçaları birleştirerek denize indirmişti. Böylece Eyle'yi karadan ve denizden kuşatıp 566/1170 yılında fethederek, tekrar Mısır'a dönmüştü. Bk. İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10: 31.

⁴⁰⁷ Ebû Şâme, *Ravzateyn*, 3: 134; İbn Haldun, *Kitâbü'l-İber ve Dîvânu Mübtede' ve'l-Haber fi Tarihî'l-Arab ve'l-Berber ve Âsirihi min Zevî's-Şe'ni'l-Ekber*, thk. Halil Şahâde (Beirut: Dâru'l-Fikr, 1408/1985), 5: 349; Hillenbrand, *Haçlı Seferleri*, 371.

⁴⁰⁸ Ebû Şâme, *Ravzateyn*, 3: 139.

⁴⁰⁹ Ebû Şâme, *Ravzateyn*, 3: 139; İbn Haldun, *İber*, 5: 349; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 366; Amin Maalouf, *Arapların Gözüyle Haçlı Seferleri*, trc. M. A. Kılıçbay (İstanbul: Telos Yayıncılık, 1997), 158.

⁴¹⁰ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10: 105; Ebû Şâme, *Ravzateyn*, 3: 82; Şeşen, *Selahattin Eyyubi ve Devlet*, 96; İbn Haldun, *İber*, 5: 345.

kola ayırmıştı. Bir kısmı Müslümanların elindeki Eyle kalesine iki gemi ile⁴¹¹ gelerek burayı kuşatmış, diğer gemiler ise Ayzâb tarafına giderek, sahil tarafında yağma ve talan yapmaya kalkışmıştı.⁴¹² Hicaz ve Yemen ticareti ile zengin Aden onun iştahını kabartıyordu.⁴¹³ Ayzab'ın dışarı ile bağlantısını kesmek üzere kendisi iki gemi ile burada kaldı.⁴¹⁴ Üç gemisi⁴¹⁵ kimseye görünmeden güneye doğru yol alıyordu. Beş yüz yıldır bir Müslüman gölü olan Kızıldeniz'in bir sahil köyünden diğerine giderek buralardan zengin ganimetler aldı. Pelerinleri ve zırhları içinde Müslüman hacıların karşısında beklenmedik bir şekilde çıkan bu zalim adamlar görenleri dehşet içerisinde bırakıyorlardı.⁴¹⁶ Sanki kıyamet kopmuş gibiydi.⁴¹⁷ Hacılar korku ile tepelere çekildiler.⁴¹⁸ Haçlılar ise, köylerde ve hurma bahçelerinde kamp kurmuşlardı.⁴¹⁹ Haçlılar'ın Hz. Muhammed'in cesedini çalmak niyetinde oldukları bile söyleniyordu.⁴²⁰ Müslümanlar bu yeni gelen zalimleri Ebrehe ve ordularına⁴²¹ benzetiyorlardı.⁴²² Renaud ve adamları, Mekke'nin karşısına çıkan büyük Nubya limanı Ayzeb'e saldırarak burasını yıktılar. Burada Aden ve Hindistan'dan gelen kıymetli mallarla yüklü ticaret gemilerini ele geçirdiler. Daha önce böyle gemiler ve askerler görmeyen halk büyük bir şaşkınlık içinde idi.⁴²³ Sahile çıkan bir kuvvet Nil vadisinden gelen zengin bir kervanı yağmaladı. Buradan el-Havra ve Yenbû gibi Medine limanlarına geçerek gemileri ateşe verdiler. Bizzat Mekke limanlarından biri olan er-Ragıb'a kadar ilerlediler.⁴²⁴ Hicaz ve Yemen sahilleri bu zulüm karşısında kan ağlıyordu.⁴²⁵

Selahaddin ise çok uzaklarda idi. Fakat Mısır'daki kardeşi el-Adil'e bir donanmayı Haçlılar'a karşı harekete geçirmesini istemişti. Haçlılar Medine'ye bir günlük yürüyüş mesafesinde idiler.⁴²⁶ Onun bu çılgınca hareketi ve yaptığı baskınlar, bir Ermeni mühtedi olan Hüsameddin Lü'lü⁴²⁷

⁴¹¹ Duggan, "Dirty Wars", 2: 114.

⁴¹² İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10: 117; Ebû Şâme, *Ravzateyn*, 3: 138; İbn Haldun, *İber*, 5:349.

⁴¹³ Ebû Şâme, *Ravzateyn*, 3: 139.

⁴¹⁴ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 366.

⁴¹⁵ Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 332'de toplam gemi sayısını 5 olarak verir.

⁴¹⁶ İbn Haldun, *İber*, 5: 349; Hitti, *Tarih*, 4: 1042.

⁴¹⁷ Ebû Şâme, *Ravzateyn*, 3: 139.

⁴¹⁸ Ebû Şâme, *Ravzateyn*, 3: 138.

⁴¹⁹ Lamb, *Haçlılar*, 86.

⁴²⁰ Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 333.

⁴²¹ Bk. Fil Suresi 105/1-5; Mustafa Çağrı, "Fil Sûresi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV yayınları, 1996), 13: 69-70; Muhammed Hamidullah, *Le Saint Coran* (Paris: 1989), 601; Süleyman Ateş, *Yüce Kur'an'm Çağdaş Tefsiri*, (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1991), 11: 95-100.

⁴²² Ebû Şâme, *Ravzateyn*, 3: 139.

⁴²³ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10: 117.

⁴²⁴ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 367.

⁴²⁵ Ebû Şâme, *Ravzateyn*, 3: 139.

⁴²⁶ İbn Haldun, *İber*, 5: 349; Lamb, *Haçlılar*, 86.

⁴²⁷ Duggan, "Dirty Wars", 2: 114.

önderliğindeki bir Müslüman filusonca boşa çıkarıldı.⁴²⁸ Mısır'dan yola çıkan donanma komutanı Hüsameddin Lü'lü, Kuzey Afrika'nın mağribli tayfaları ile teçhiz edilmiş bir donanma ile Frenkler'i takibe başladı. Önce Eyle civarındaki kale kuşatmadan kurtarıldı; gemileri yakılarak, Haçlılar esir alındı.⁴²⁹ Daha sonra el-Havra yakınlarında korsanlara yetişti, donanmalarını imha ederek hepsini esir aldı.⁴³⁰ Daha sonra Ayzâb'daki zengin ganimetlere konan Haçlıları yakaladı ve öldürdü.⁴³¹ Daha sonra el-Cevzâ sahilinde takipten kaçanları yakaladı ve onlara ağır bir darbe indirdi. Kurtulan Haçlılar dağ eteklerine sığındılar; fakat burada da yenildiler, pek çoğu öldürüldü, diğerleri de esir alındı.⁴³²

Renaud kaçmıştı ama bazı adamları yakalandı. Pek çoğu öldürülen eşkiyadan geriye yüz yetmiş esir ele geçmişti.⁴³³ Kutsal yerleri telaşa düşürdükleri için Mina'ya gönderildiler ve orada hac mevsimi olduğu için, hacıların huzurunda kelleleri kesildi.⁴³⁴ Bir kısmı da aşağılanmış bir vaziyette, develere ve eşeklere bağlanarak⁴³⁵ "zafer gururuyla" Kahire'ye getirildi.⁴³⁶

"Bağnaz Haçlı Korsanı" Renaud'un Kızıldeniz kıyısındaki aşırı saldırganlığa varan maskaralıkları yanında Mekke ve Medine'yi tehdit etmesi, bizzat Kutsal Kâbe'yi tehlikeye düşürmüştü. İslâm dünyası büyük bir şoka girmişti.⁴³⁷ Renaud, Müslümanların gözünde nefret edilen bir düşmana dönüşmüştü.⁴³⁸ Selahaddin de Renaud'un bu alçakça hareketini hiçbir zaman affetmeyeceğine dair ant içti.⁴³⁹

Oradaki kurbanların çoğu Müslüman hacılar olduğu için, Frenkler daha fazla nefret topladı. Haçlılar'ın "Müslümanlar arasında sahip oldukları birkaç dost da, bu dinsizce eylem yüzünden kaybedildi".⁴⁴⁰ Renaud'un Batılılar'ın bile zihnini karıştıran girişimi, sadece yağma ve çapulculuk, biraz da

⁴²⁸ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10: 117; Ebû Şâme, *Ravzateyn*, 3: 133-34; İbn Haldun, *İber*, 5: 349; Lamb, *Haçlılar*, 86; Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 333.

⁴²⁹ Ebû Şâme, *Ravzateyn*, 3: 134.

⁴³⁰ İbn Haldun, *İber*, 5: 349; Runciman, *Ravzateyn*, 2: 367.

⁴³¹ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10: 117-18; Ebû Şâme, *Ravzateyn*, 3: 134.

⁴³² İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10: 118.

⁴³³ Lamb, *Haçlılar*, 86; Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 333.

⁴³⁴ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10: 118; Ebû Şâme, *Ravzateyn*, 3: 134-35; İbn Haldun, *İber*, 5: 349; Hillenbrand, *Haçlı Seferleri*, 371; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 367.

⁴³⁵ Lamb, *Haçlılar*, 86.

⁴³⁶ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10: 118; Ebû Şâme, *Ravzateyn*, 3: 135; İbn Haldun, *İber*, 5: 349; Lamb, *Haçlılar*, 86; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 367.

⁴³⁷ Hillenbrand, *Haçlı Seferleri*, 249.

⁴³⁸ Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 334.

⁴³⁹ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 367.

⁴⁴⁰ Paine, *Haçlı Seferleri*, 59.

bağnazlık olarak değerlendirilmelidir. Yoksa o, Kızıldeniz'deki Yemen ve Mısır'ın ticarî üstünlüğünü ele geçirecek kadar ufku açık birisi değildir.⁴⁴¹

1.6. Kerek'te haçlı düğünü

Renaud'un Kızıldeniz'de kutsal şehirler için tehdit yaratan tahrik edici davranışları, Selahaddin'i 579/1183 ve 580/1184'te Renaud'un elindeki Kerek kalesini ele geçirmeye⁴⁴² yöneltti; ancak Frank ordusunun yardıma gelmesi ile⁴⁴³ bu girişimler sonuçsuz kaldı.⁴⁴⁴

Selahaddin ilk Kerek muhasarasını 579/1183'te yaptı. Kuşatmaya Mısır'dan gelen kardeşi el-Adil de katılmıştı.⁴⁴⁵ Kalenin varoşları ele geçirildi; Selahaddin'in kurduğu yedi mancınık kaleyi gece gündüz taşa tutmasına rağmen, kuşatma aletleri yetersiz kalmış ve 15 Şaban 579/2 Aralık 1183'de kuşatmayı kaldırarak buradan ayrılmıştı.⁴⁴⁶

Recep 579/Kasım 1183'de Kerek kalesinde bir düğün gerçekleşti. Yirmi yıl önce Selahaddin'e şövalyelik unvanı veren Toronlu yaşlı Humprey'in oğlu genç şövalye, on yedi yaşındaki Toronlu Onfroi⁴⁴⁷, IV. Baudouin'in küçük kız kardeşi on bir yaşındaki İsabella ile evleniyordu. Ev sahibi olarak Renaud, Ürdün Ötesi'ndeki bütün şairleri çağırmış, düğün töreni için bir düzine koyun kestirmişti. Hokkabazlar, rakkaseler ve müzisyenler Hristiyan doğunun her tarafından koşup gelmişlerdi.⁴⁴⁸ Köyün Arapları dahi düğünü izlemek ve şarkı dinlemek için dağa tırmanmışlardı. Gelin ve damat gece yarısı olmadan, beş yüz yardalık çevresi su ile kaplı şehrin ortasındaki küçük kuleye götürülmüştü.⁴⁴⁹

Mekke baskınının intikamını almak isteyen Selahaddin tam bu sırada Kerek'e gelmişti. Kalenin dış duvarları, burayı şiddetle muhasara eden İslâm

⁴⁴¹ Cahen, *Doğu ve Batı*, 222.

⁴⁴² Kerek kalesi 565/1169-70'de Nureddin tarafından da kuşatılmıştı. Selahaddin, Nureddin'e elçi göndererek babası Necmeddin Eyyub'u Mısır'a, yanına göndermesini istemiş, Nureddin de onu bir askerî birlikle göndermişti. Çok sayıda tüccar da onlara katıldığı için, Nureddin Haçlılar'ın onlara bir zarar vermemesi için askerleri ile Kerek kalesi üzerine yürüyerek burayı kuşatmıştı. Bk. İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10: 23; Daha sonra aynı kale Selahaddin tarafından 568/1173'de kuşatılmıştı. Selahaddin Mısır'dan gelerek kaleyi kuşatmış, Nureddin de onunla birleşerek kale muhasarasına gelirken Selahaddin, daha önce aralarında geçen bir kırgınlıktan dolayı Nureddin'den korkmuş ve muhasarayı kaldırarak, Mısır'a dönmüştür. Bk. İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10: 49-50.

⁴⁴³ Şeşen, *Selahattin Eyyubi ve Devlet*, 96; Holt, *Haçlı Devletleri*, 92.

⁴⁴⁴ Carole Hillenbrand, *Müslümanların Gözünden Haçlı Seferleri*, trc. Nurettin Elhüseyni (İstanbul: Alfa Yayınları, 2015), 189.

⁴⁴⁵ Bahâeddin İbn Şeddâd, *en-Nevâdiru's-Sultâniyye ve'l-Mehâsinu'l-Yûsufiyye (Siretu Selahaddin Eyyûbî)*, thk. Cemâleddin eş-Şeyyâl (Kahire: Mektebetü'l-Hâncî, 1415/1994), 110.

⁴⁴⁶ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10: 119-120; İbn Şeddâd, *en-Nevâdiru's-Sultâniyye*, 110.

⁴⁴⁷ Renaud'un üvey oğludur. Bk. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 369.

⁴⁴⁸ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 369.

⁴⁴⁹ Lamb, *Haçlılar*, 87'de evlenen kişiyi, Humprey olarak verir.

askerince yıkıldı; Haçlılar iç kaleye doğru panik halinde geri çekildiler. Renaud ve adamları kaleyi dış dünyadan ayıran kanyonun üzerindeki açılıp kapanan köprüyü geçmişlerdi.⁴⁵⁰ Selahaddin her şeyi yakıp yıkarak, kuşatma aletini iç kale hendeğinin karşısına gönderdi. Surlara karşı devasa kaya parçaları fırlatılırken, içeride düğün eğlenceleri hiç kesintiye uğramadan devam ediyordu.⁴⁵¹ Bu sırada yeni evlilerin iç kalenin kulelerinden birinde olduğunu haber alınca, tek bir taşın bile onların bulunduğu kuleye fırlatılmamasını emretti.⁴⁵² Bu kararı almasında Leydi Stephanie'nin Selahaddin'e gönderdiği düğün yemeğinin de payı olduğu söyleniyordu.⁴⁵³

Renaud, Selahaddin'e bir mesaj göndererek, ziyafet masasından et, şarap göndermeye vakti olmadığı için seçkin konuğuna kendi ukalâ üslubuyla cevap veriyordu. Selahaddin'in askerleri tek kalan kaleye mancınık saldırılarını artırdılar; bir ay süren bu baskı sonucu Kerek kalesi Renaud'un çaresizliği içinde düşecekti. Bu sırada IV. Baudouin hasta olduğu için, Raymond, Kudüs ordusuyla Ürdün'ü geçip ona yardım getirerek imdadına yetişti.⁴⁵⁴ Adam sayısı az olan Selahaddin, 16 Şaban 579/4 Aralık 1183'te kuşatmayı kaldırarak⁴⁵⁵ kuzeye çekildi ve Raymond ile beş yıllık bir ateşkes imzaladı. Çünkü Musul'da bazı olaylar ortaya çıkmış ve kuzeni Takıyyüddin de Halep'i korumak üzere bir askeri kuvvet ile orada bulunuyordu.⁴⁵⁶

Selahaddin'in Kerek kuşatması İbn Cübeyr'in anlatımında şöyle tasvir edilir:

"Cemaziyelevvel ayında, Selahaddin'in İslâm ordusuyla Kerek Kalesi'ni almak için yola çıktığını gördük. O, Hristiyanların en büyük kalesi idi. Hicaz yolunu kesiyor ve Müslümanların karadan hacca gitmesine engel oluyordu. Kale ile Kudüs arasında bir günlük veya biraz fazla bir yol vardı ve Filistin toprağının en güzel yerinde idi. Çok geniş bir görüş alanı olup, binaları bitişikti. Dört yüz kadar köy buraya bağlı idi. Sultan, onlara meydan okudu; baskı uyguladı ve kuşatma uzadı."⁴⁵⁷

⁴⁵⁰ Renaud, şövalyelerinden birinin gösterdiği kahramanlık sayesinde iç kaleye kaçıp canını kurtarabilmişti. Bu şövalye şehirle iç kale arasındaki hendek üzerinde bulunan köprüyü tek başına savunmuş ve arkasından köprü atıncaya kadar hücumlara mukavemet etmişti. Bk. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 369; Küçüksipahioğlu, *Trabus Haçlı Kontluğu*, 188.

⁴⁵¹ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 369.

⁴⁵² Lamb, *Haçlılar*, 87-88; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 369.

⁴⁵³ Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 336; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 369.

⁴⁵⁴ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 369.

⁴⁵⁵ Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 337.

⁴⁵⁶ Lamb, *Haçlılar*, 88.

⁴⁵⁷ İbn Cübeyr, *Endülüsten Kutsal Topraklara*, trc. İsmail Güler (İstanbul: Selenge Yayınları, 2003), 212.

Ertesi sonbaharda (580/1184) Selahaddin, Kerek kalesini bir kez daha kuşattı.⁴⁵⁸ Bu sefer beraberinde Halep, Mısır ve Şam askerleri yanında Artuklu yardımcıları da vardı.⁴⁵⁹ Kerek kalesi yıkılmaz surları ile yine Selahaddin'e direndi. Kale müdafileri de dışarıya çıkarılamayınca, bir netice elde edilemedi.⁴⁶⁰ Kudüs'ten bir ordunun geldiği de duyulunca Selahaddin, kuşatmayı kaldırarak, kendi arazisine çekildi.⁴⁶¹ Her iki kuşatmada da Kerek'teki düğünden bahsetmeyen İbnü'l-Esir, Selahaddin'in yanında Hısn Keyfâ hâkimi Nureddin Mahmud b. Karaaslan ve Mısır askerinin de bulunduğunu belirtir.⁴⁶²

1.7. Kervan Baskını

Kızıldeniz'deki çılgınlığından sonra Renaud, "sakat bir kurt gibi bir süre sessizlik içerisinde yaşadığı kalesine geri geldi."⁴⁶³ IV. Baudouin 580/1185 yılında öldü. Bu sırada Selahaddin ile beş yıllık bir barış anlaşması imzalandı. IV. Baudouin'in yerine gelen daha çocuk olan yeğeni dokuz yaşında ölünce, Guy ve karısı Kont Raymond'un muhalefetine rağmen Renaud ve Templierlerin desteği ile tahtı sahiplendiler. Böylece Guy taraftarı olan Renaud ve Templierler de iktidara gelmiş oluyorlardı.⁴⁶⁴ Guy'un krallığında daha rahat edeceğine inanan Renaud, barışa rağmen Müslüman ticaret kervanlarını yağma etme cesaretini buldu.⁴⁶⁵ Ebû Şâme, Renaud'u Haçlılar'ın en kurnazı ve en haini, ölüm ve alçaklığı üzerine çeken ve ahitlerle yeminleri en çok bozan birisi olarak tanımlar.⁴⁶⁶ 580/1185'de⁴⁶⁷ Renaud anlaşmayı sıkıcı bularak ve anlaşmayı kendisinin değil de Celile'nin çoktan gözden düşmüş olan prensi Raymond imzaladığı için bozmuş⁴⁶⁸ ve Mısır'dan Şam'a doğru giden⁴⁶⁹ zengin bir kervana saldırmıştı.⁴⁷⁰ Kervan pek çok köle ve cezbedici eşyalarla dolu yükü ile Kerek kalesinin altında kamp kurmuştu. Renaud, barış anlaşması olmasına rağmen kendisine hâkim olamamış ve kervana el koymuştu.⁴⁷¹ Kötü niyetli bir çete ile işbirliğine gitmiş ve bazı yerel bedevî

⁴⁵⁸ ez-Zehebî, *el-Iber fi Haberi Men Čaber*, thk. Ebû Hâcir Muhammed es-Saîd (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, ts.), 3: 79.

⁴⁵⁹ İbn Şeddâd, *en-Nevâdiru's-Sultâniyye*, 113; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, thk. Ahmed Abdülvahhâb Fetîh (Kahire: Dâru'l-Hadîs, 1413/1992), 12: 338.

⁴⁶⁰ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10: 128.

⁴⁶¹ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10: 127; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 370.

⁴⁶² İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10: 127.

⁴⁶³ Lamb, *Haçlılar*, 87.

⁴⁶⁴ Şeşen, *Selahattin Eyyubi ve Devlet*, 109.

⁴⁶⁵ Paine, *Haçlı Seferleri*, 59.

⁴⁶⁶ Ebû Şâme, *Ravzateyn*, 3: 274.

⁴⁶⁷ Ebû Şâme, *Ravzateyn*, 3: 274' de 582/1186 yılını verir.

⁴⁶⁸ Lamb, *Haçlılar*, 90; Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 337. İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10: 142'de barış anlaşmasının Selahaddin ile bizzat Prens Renaud arasında olduğunu bildirir.

⁴⁶⁹ Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 349.

⁴⁷⁰ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 12: 338; Hillenbrand, *Haçlı Seferleri*, 249; Lamb, *Haçlılar*, 90; Küçüksipahioğlu, *Trablus Haçlı Kontluğu*, 193.

⁴⁷¹ Lamb, *Haçlılar*, 91.

kabile mensupları ile güçlerini birleştirmişti.⁴⁷² Renaud, ele geçirilen malların iade edilmesi yönünde Selahaddin'in müracaatına da olumsuz cevap vermişti.⁴⁷³ Selahaddin, yoldaki hacıların güvenliğini sağladıktan sonra Kerek topraklarını yağmalamış, Renaud Kerek'ten dışarı çıkmaya cesaret edememişti.⁴⁷⁴

Onun Mısır'dan çıkan başka bir kervana el koyması ve yolculuk edenleri esir alması ilgili olarak bazı teferruatlar verilir. Buna göre, Renaud kervandakilere kötü muamelede bulunmuş, onları işkenceden geçirerek, yer altı depolarına ve dar zindan hücrelerine koymuştu.⁴⁷⁵ Ona Selahaddin ile Kudüs kralının yaptıkları ateşkesten bahsedilince, "Muhammed'inizden sizi serbest bırakmasını dileyin" diye karşılık vermişti.⁴⁷⁶ Bu haber Selahaddin'e ulaştınca, Sultan'ın kendisine Yüce Allah'ın zafer nasip etmesi halinde Renaud'u öldüreceğine ant içtiği nakledilir.⁴⁷⁷ Bu andını da Kadı Fâdıl'ın işareti üzerine yapmıştı. Diğer yandan Renaud, ele geçirdiği ganimetleri ve esirleri Selahaddin kendisinden istemesine rağmen kulaklarını tıkamış ve aldırış etmemişti.⁴⁷⁸

30 Muharrem 583/11 Nisan 1187'de⁴⁷⁹ Selahaddin, Mekke'ye giden yol üzerinde Hac'dan dönen kız kardeşi ile oğlunun buldukları kervana refakat etti.⁴⁸⁰ Renaud'un yine tecavüzkârâne saldırılarından çekiniyordu. Fakat Renaud Selahaddin'in Kerek'e yaklaştığını duyunca kalesinden ayrılmamış, hacılar da sağ salim Şam'a ulaşmışlardı.⁴⁸¹ Bunun üzerine Selahaddin, kendisine katılan Mısır kuvvetleri ile Kerek'i yakıp, yıktı. Oğlu el-Efdal çevreye akınlar yaparak, Haçlılar'ı öldürdü ve ganimetler ele geçirdi.⁴⁸² Renaud, kuşatma altında olduğu için bir şey yapamamıştı.⁴⁸³ Selahaddin Kerek kalesini ancak Renaud'un Hittin'de öldürülmesinden sonra Ramazan 584/Ekim 1188'de kardeşi Melikü'l-Adil'in yardımı ile ele geçirebilecekti.⁴⁸⁴

⁴⁷² Ebû Şâme, *Ravzateyn*, 3: 274; Hillenbrand, *Haçlı Seferleri*, 249.

⁴⁷³ Ebû Şâme, *Ravzateyn*, 3: 274.

⁴⁷⁴ Şeşen, *Selahattin Eyyubi ve Devlet*, 109.

⁴⁷⁵ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10: 142.

⁴⁷⁶ Ebû Şâme, *Ravzateyn*, 3: 274; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 12: 338; Stanley Lane-Pool, *Saladin and the Fall of the Jerusalem* (Londra: 1898), 198; Hillenbrand, *Haçlı Seferleri*, 371; Lamb, *Haçlılar*, 91; Küçüksipahioğlu, *Trablus Haçlı Kontluğu*, 193.

⁴⁷⁷ Ebû Şâme, *Ravzateyn*, 3: 274; Hitti, *Tarih*, c. IV, s. 1042.

⁴⁷⁸ Ebû Şâme, *Ravzateyn*, 3: 274; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 12: 338.

⁴⁷⁹ İbn Haldun, *İber*, 5: 349'de 582 yılı verilir.

⁴⁸⁰ Ebû Şâme, *Ravzateyn*, 3: 276; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 12: 342; İbn Haldun, *İber*, 5: 349-50; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 381.

⁴⁸¹ İbn Şeddâd, *en-Nevâdiru's-Sultaniyye*, 125; İbn Haldun, *İber*, 5: 349-50.

⁴⁸² Ebû Şâme, *Ravzateyn*, 3: 276; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 12: 342.

⁴⁸³ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10: 143; Küçüksipahioğlu, *Trablus Haçlı Kontluğu*, 195.

⁴⁸⁴ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10: 175-76; Zehebî, *el-İber*, 3: 87.

2. HITTİN VE RENAUD'UN SONU

Kervan baskınından sonra, 17 Rebiulâhir 583/26 Haziran 1187'de Selahaddin harekete geçti.⁴⁸⁵ Ordusunun sağ kanadında yeğeni Takıyyüddin, sol kanadında Muzafferüddin Kökböri ve merkezde kendisi yer alıyordu. Önce Akkâ şehri yağmalandı. Saffûriye'de Templier ve Hospitalier şövalyelerinin de bulunduğu bir topluluk hezimete uğratıldı. Templierler'in lideri öldürüldü.⁴⁸⁶ Selahaddin 23 Rebîulâhir/2 Temmuz'da Taberiyye'ye⁴⁸⁷ taarruz ederek, bir saatlik bir mücadeleden sonra burayı ele geçirdi.⁴⁸⁸

Haçlılar da bu sırada Akkâ'da bir toplantı yaparak ne yapacaklarını tartıştılar. Raymond ve Ibelin kardeşler bu sıcağa Selahaddin ile karşılaşmanın riskinden bahsederken,⁴⁸⁹ Templier şövalyelerinin büyük üstadı Gerard ve Renaud de Châtillon ise onları korkaklıkla ve Müslümanlara satılmış olmakla suçluyorlardı.⁴⁹⁰ Kral Guy, son sözü kendisinin kral olmasında desteği olan Renaud ve Tapınakçılar lehinde söyledi ve Haçlılar da Taberiyye'ye doğru hareket ettiler.⁴⁹¹

24 Rebiulâhir 583/3 Temmuz 1187 Cuma günü sabahı Haçlı ordusu ağaçsız, çıplak dağ sırtlarından geçip Hittîn'e⁴⁹² doğru ilerlemeye başladı. Renaud de Châtillon, Tapınakçılar ve Balian d'Ibelin ordunun artçısı olarak ilerliyorlardı.⁴⁹³ Selahaddin, Lâtin krallıklarının Templier ve Hospitalierler'in de bulunduğu birleşik ordusu ile Hittîn'de karşılaştı. Haçlıları kuşatmış olan Müslümanlar zaferin yaklaştığını tahmin ederken, Haçlılar su hasreti ile yanıp tutuşmakta idiler.⁴⁹⁴ Geceleyin kavrulan askerler oralarda yattığı için Müslümanların tutuşturduğu kampı çevreleyen çalılardan gelen keskin

⁴⁸⁵ İbn Şeddâd, *en-Nevâdiru's-Sultaniyye*, 126.

⁴⁸⁶ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10: 144.

⁴⁸⁷ Taberiyye Ürdün'ün merkezidir. İbn Hurdazbih, *el-Mesâlik ve'l-Memâlik* (Leiden: Brill Matbaası, 1889), 77-78; Sûr'a bir gün, Akkâ'ya bir gün mesafedir. Ürdün Şam cünderinin en kısasıdır. İbn Havkal, *X. Asırda İslâm Coğrafyası*, trc. Ramazan Şeşen (İstanbul: Yeditepe Yayınları, 2014), 163; Taberiyye İslâm coğrafyacılarına göre üçüncü iklim kuşağındadır. Bk. Yakût el-Hamevî, *Mu'cemü'l-Büldân* (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiye, 1410/1990), 4: 19-22.

⁴⁸⁸ İmadüdin Kâtib el-İsfehanî, *Hurûbu Selahaddin ve Fethu Beyti'l-Makdis, el-Fethu'l-Kussî fi Fethi'l-Kutsî* (yy.: Dâru'l-Menâr, 1425/2004), 48; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10: 145; İbn Vasıl, *Müferricü'l-Kürûb fi Ahbâri Benî Eyyûb*, thk. Cemaleddin Şeyyâl (Kahire: Dâru'l-Kütübü ve'l-Vesâiku'l-Kavmiyye, 1377/1957), 2: 188; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 381-82.

⁴⁸⁹ Küçüksipahioğlu, *Trablus Haçlı Kontluğu*, 187.

⁴⁹⁰ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 12: 342-43.

⁴⁹¹ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 382; Küçüksipahioğlu, *Trablus Haçlı Kontluğu*, 200.

⁴⁹² Hittîn Savaşı ile ilgili olarak bk. R. Grousset, *Histoire des Croisades* (Paris: 1936-43), 2: 776-802; A. S. Ekrenkreutz, *Saladin* (New York: 1972), 198-202; Işın Demirkent, "Hittîn Zaferi ve Kudüs'ün Müslümanlarca Fethinin Batı'daki Akisleri", *TTK Belleten*, LII/205 (Ankara: 1988), 1547-1555; P. J. Cole, "Christian Perceptions of the Battle of Hattin (583/1187)", *Al-Masaq*, VI (1993), 9-39; Fr. Buhl, "Hattîn", *İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1993), V/1, 375; Ramazan Şeşen, "Hittîn Savaşı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 18: 165-67.

⁴⁹³ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 383.

⁴⁹⁴ Ebû Şâme, *Ravzateyn*, 3: 282; İbn Vasıl, *Müferricü'l-Kürûb*, 2: 190; Lamb, *Haçlılar*, 96-97.

dumanlar rahatsızlıklarını artırırken⁴⁹⁵ Raymond'un "Ah, Tanrım savaş bitti, biz ölüyoruz, krallık bitti" diye bağırın sesi duyuldu.⁴⁹⁶

Ertesi sabah, 25 Rebiulâhir 583/4 Temmuz 1187 günü Müslümanlar umumî taarruza geçtiler.⁴⁹⁷ Sonunda, herkes kılıçtan geçirilmiş, çok az kişi kaçabilmişti. Akkâ piskoposu maktul düşmüştü.⁴⁹⁸ Kral Guy⁴⁹⁹, Renaud, Kerek kalesinde düğününü yaptığı üvey oğlu Onfroi de Toron ve Templierler'in Büyük Üstadı esir edilmişti. Hepsi, Selahaddin'in çadırına getirildiler.⁵⁰⁰ Sadece Celileli Raymond⁵⁰¹, Balian d'İbelin ve Renaud de Sidon Müslüman hattını yararak bitkin bir şekilde at sırtında kıyıya Trablus'a doğru kaçabilmişlerdi.⁵⁰² Raymond, oradaki kalesinde yaşadığı şoku atlatmadan, bitkin bir şekilde iki hafta sonra öldü.⁵⁰³ Raymond'un ölmeden önce Selahaddin ile bir anlaşma yaptığı, kendisine tabi olan halkını İslâm'a davet edeceği, fakat ölümünün buna engel olduğu söylenir.⁵⁰⁴

Tapınak şövalyeleri orduyu takip etmekte olan Sûfiler'e verildi; onlar da şövalyeleri çabucak öldürdüler.⁵⁰⁵ Bunların sayısı yaklaşık iki yüz kadardı.⁵⁰⁶ Tarikatın hiçbir üyesi Templier'in kuralı olarak esir düştüğü zaman fidye ile kurtarılmazdı. Geriye sadece Büyük Üstadları De Riddefort'a merhamet edilerek, sağ bırakılmıştı.⁵⁰⁷ Esir alınan diğer Hospitalier şövalyeleri de öldürülmekten kurtulamamışlardı.⁵⁰⁸

⁴⁹⁵ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10: 147; Ebû Şâme, *Ravzateyn*, 3: 282; İbn Vasıl, *Müferricu'l-Kurûb*, 2: 190.

⁴⁹⁶ Lamb, *Haçlılar*, 98-99.

⁴⁹⁷ İbn Şeddâd, *en-Nevâdiru's-Sultâniyye*, 129; İbn Vasıl, *Müferricu'l-Kurûb*, 2: 189; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 384.

⁴⁹⁸ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 385.

⁴⁹⁹ Thomas Walker Arnold, *İslâm'ın Tebliğ Tarihi*, trc. Bekir Yıldırım-Cenker İlhan Polat (İstanbul: Erkam Matbaası, 2007), 129.

⁵⁰⁰ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10: 147-48; İbn Şeddâd, *en-Nevâdiru's-Sultâniyye*, 129; Ebû Şâme, *Ravzateyn*, 3: 284; İbn Hallikân, *Vefeyât*, 7: 193; İbn Vasıl, *Müferricu'l-Kurûb*, 2: 190; Paine, *Haçlı Seferleri*, 59; Holt, *Haçlı Devletleri*, 93.

⁵⁰¹ İbn Şeddâd, *s en-Nevâdiru's-Sultâniyye*, 126.

⁵⁰² İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10: 147; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 12: 343; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 385.

⁵⁰³ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 12: 344; Lamb, *Haçlılar*, 98-99.

⁵⁰⁴ Arnold, *Haçlı Seferleri*, 129-30.

⁵⁰⁵ İmadeddin el-Kâtib, *el-Berku's-Şâmî*, thk. Fâlih Hüseyin (Amman: 1987), 53.

⁵⁰⁶ Çarpışmanın arifesinde Kral'ın şövalyelerinden altı kişi Selahaddin'e sığınarak Müslüman olmuşlardı. Daha önce de 1185'de Robert adında bir İngiliz Tapınak Şövalyesi, Müslüman olmuş ve Selahaddin'in torunlarından birisi ile evlenmişti. Arnold, *İslâm'ınYayıllış Tarihi*, 129.

⁵⁰⁷ Lamb, *Haçlılar*, 99.

⁵⁰⁸ İmadeddin el-Kâtib, *el-Berku's-Şâmî*, 53; İbn Şeddâd, *en-Nevâdiru's-Sultâniyye*, 129; John France, "The First Crusade, Impelled By The Love of God", *Crusadas, The Illustrated History*, ed. F. Madden (Duncan Baird Publishers: The University of Michigan Press, 2004), 40.

2.1. Öldürülmesi

Selahaddin, Kudüs kralı Guy'a çadırına geldiğinde buzlu bir su⁵⁰⁹ veya gül şerbeti⁵¹⁰ ikram etti.⁵¹¹ Guy sudan biraz içtikten sonra Renaud'a verdi. Susuzluktan perişan haldeki Renaud da verilen sudan içti. Selahaddin, "Bu melun, verilen suyu benim iznimle içmediği için, tanıdığım geçiş iznine dahil değildir" dedi.⁵¹² Çünkü Doğu'daki bir Müslüman bir şey yedirdiği veya içirdiği esirinin canını bağışlamış oluyordu.⁵¹³ Ardından Renaud'u işlediği cürümlerden dolayı azarladı ve kalleşçe eylemlerini teker teker saydı.⁵¹⁴ Selahaddin Müslüman esirlere söylediklerini Renaud'a hatırlatmış ve ardından şöyle demişti: "Muhammed adına senden aç alacak kişi benim."⁵¹⁵

Renaud, Selahaddin'in İslâm'a davetini reddetti⁵¹⁶ ve aksi ve inatçı bir cevap verdi.⁵¹⁷ Daha sonra da bizzat Selahaddin'in kılıcı ile öldürüldü.⁵¹⁸ Selahaddin'in Renaud'a karşı gösterdiği şiddet onun ender davranışlarından biri olarak görüldü.⁵¹⁹ Renaud'un cesedi aşağılayıcı bir tavırla sürüklenip, Selahaddin'in çadırından çıkarıldı.⁵²⁰ Batılı bir tarihçi bu sürüklenişi, "hiç kuşkusuz perçeminden tutulup, cehennem ateşine sürüklenişinin bir girizgâhı idi" diyerek tasvir eder.⁵²¹

Olanları büyük bir korku ile izleyen Kral Guy, dehşet içinde kalmıştı. Fakat Selahaddin onu içeri getirterek, korkusunu yenmesini sağlayıp, yatıştırdı.⁵²² Sonra da Guy'a hitaben: "Kralların kralları öldürme huyu yoktur;

⁵⁰⁹ Lamb, *Haçlılar*, 100.

⁵¹⁰ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 12: 343; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 385.

⁵¹¹ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10: 148; İbn Şeddâd, *en-Nevâdiru's-Sultâniyye*, 130; İbn Hallikân, *Vefeyâtü'l-A'yân ve Enbâü Ebnâ'z-Zamân*, thk. İhsan Abbas (Beirut, Dârü's-Sadr, ts.) 7: 176; İbn Vasıl, *Müferricu'l-Kurûb*, 2: 192.

⁵¹² İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10: 148; İbn Şeddâd, *en-Nevâdiru's-Sultâniyye*, 130; İbn Hallikân, *Vefeyât*, 7: 176; Küçükspahioğlu, *Trablus Haçlı Kontluğu*, 202; Şeşen, *Selahattin Eyyubi ve Devlet*, 112.

⁵¹³ İbn Şeddâd, *en-Nevâdiru's-Sultâniyye*, 130; İbn Hallikân, *Vefeyât*, 7: 176; Hitti, *Tarih*, 4: 1042; Lamb, *Haçlılar*, 100.

⁵¹⁴ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10: 354.

⁵¹⁵ İbn Şeddâd, *en-Nevâdiru's-Sultâniyye*, 131; Ebû Şâme, *Ravzateyn*, 4: 284; İbn Hallikân, *Vefeyât*, 7: 177; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 12: 343-44; İbn Vasıl, *Müferricu'l-Kurûb*, 2: 195; Hillenbrand, *Haçlı Seferleri*, 372; Lamb, *Haçlılar*, 100.

⁵¹⁶ İbn Vasıl, *Müferricu'l-Kurûb*, 2: 195; Lamb, *Haçlılar*, 100; Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 358.

⁵¹⁷ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 385; Ramazan Şeşen, "Hittin Savaşı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 18: 166.

⁵¹⁸ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10: 148; İbn Şeddâd, *en-Nevâdiru's-Sultâniyye*, 131; İbn Hallikân, *Vefeyât*, 7: 177, 193; İbn Vasıl, *Müferricu'l-Kurûb*, 2: 195; İbn Haldun, *İber*, 5: 446; Paine, *Haçlı Seferleri*, 60; Hillenbrand, *Haçlı Seferleri*, 372; Hitti, *Tarih*, 4: 1042; Duggan, "Dirty Wars", 2: 114; Stevenson, *The Crusades*, 247.

⁵¹⁹ Hillenbrand, *Haçlı Seferleri*, 249.

⁵²⁰ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10: 148; Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 358.

⁵²¹ Hillenbrand, *Haçlı Seferleri*, 372.

⁵²² İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10: 148; İbn Şeddâd, *en-Nevâdiru's-Sultâniyye*, 131; İbn Vasıl, *Müferricu'l-Kurûb*, 2: 195.

ama oradaki adam (Renaud) bütün sınırları aşmıştı" cevabını verdi.⁵²³ "Selahaddin ordusuyla Hittîn'den ayrılırken, savaş meydanında yatan maktuller çakallar ve sırtlanlara terk olunmuştu."⁵²⁴ Selahattin, daha sonra Taberiyye kalesini fethetmiş⁵²⁵, oradan da Hittîn'deki Şuayb Peygamber'in kabrini ziyaret etmişti.⁵²⁶

İbnü'l-Esir, Renaud'dan bahsederken "Haçlılar'ın azılı şeytanlarından ve Müslümanlara şiddetle düşman olanlarından" ifadelerini kullanır.⁵²⁷ Batılılar'ın onun hakkında söyledikleri ise pek farklı değildir: "Renaud, diğer Haçlı liderleri arasında belki en atılganı, en serserisi ve en vicdansız idi; ayrıca kendisi Arapça'yı kullanma konusunda en yetişkin liderdi."⁵²⁸ Bir başka batılı da onu, Lâtin Doğu'nun baş belâsı olarak görür.⁵²⁹

SONUÇ

Haçlı Seferleri, Batı'nın Doğu'nun kalbine sapladığı bir hançerdir. "Kutsal Savaş" olarak da adlandırılmasına rağmen, kutsal tanımayan bu harekât, aradan yaklaşık sekiz asır geçmesine rağmen unutulmamış, düşmanlıklarla hep devam edegelmiştir.

Châtillonlu Renaud, Doğu'ya bir Haçlı gibi gelip, para mal ve ikbal peşinde yaptıkları ile Haçlı ruhunun kokuşmuşluğunu en iyi anlatan karakterlerden biri haline gelmiştir.

Yaptığı evlilikle Antakya Prinkepsi olmayı başaran bu gözü doymaz Haçlı, kendi dindaşlarını bile haraca bağlayan, topraklarını yağmalayan, kurduğu kirli ittifaklarla hem kendi toplumuna, hem de Müslümanlara derin acılar yaşatan bir kimsedir. Nureddin Zengî'nin onu yakalatarak Halep zindanlarına attırması, aradan yaklaşık 16 yıl geçtikten sonra, kendi çocuklarının Selahaddin'e karşı bir koz olarak salıvermeleri ile Renaud hayatının ikinci safhasına geçmiştir.

Bu sefer ikinci bir evlilik yapan Renaud, Ürdün Ötesi'nde Kerek senyörü olmuş, Hac ve ticaret kervanlarının geçtiği bu önemli noktada barış anlaşması dinlemeden hacılara ve ticaret kervanlarına saldırmıştı. Akabe'ye

⁵²³ İbn Şeddâd, *en-Nevâdiru's-Sultâniyye*, 131; İbn Hallikân, *Vefeyât*, 7: 177; İbn Vasıl, *Müferricu'l-Kurûb*, 2: 195; Lamb, *Haçlılar*, 100; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 385.

⁵²⁴ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2: 386.

⁵²⁵ İmadeddin el-Kâtib, *el-Berku's-Şâmi*, 53.

⁵²⁶ İbn Şeddâd, *en-Nevâdiru's-Sultâniyye*, 129; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 12: 344.

⁵²⁷ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10: 105.

⁵²⁸ Hitti, *Tarih*, 4: 1041; Renaud de Châtillon'un Arapça'yı iyi konuşması ile ilgili olarak bk. J. Riley Smith, *The Crusades* (New York: Oxford Universty Press, 1995), 235.

⁵²⁹ Holt, *Haçlı Devletleri*, 78.

parçalar halinde götürdüğü gemileri burada birleştirerek, Mekke ve Medine'ye karşı Kızıldeniz'de yağma ve talana girişmiş, gemileri soymuş, Müslümanları öldürmüştü. Kâbe'yi yıkacağını dahi söylemekten çekinmeyen bu arsız ve acımasız Haçlı, Selahaddin tarafından engellenmiş, daha sonra da Hittîn'de esir alınarak öldürülmüştür. Herkese karşı âlicenaplığı ile bilinen Selahaddin, Renaud'u bundan ayırt etmiş, yaptıklarını ona sayıp döktükten sonra da öldürmüştür.

Renaud veya İslâm Kaynaklarında geçtiği şekliyle "*Prens Arnad*", kurduğu ittifaklar ve yaptıkları ile Haçlı seferlerini çok iyi anlatan bir karakter olmuştur. Onun hayatının iyi bilinmesi Haçlıların daha iyi tahlil edilmesine katkı sağlayacağı gibi, Müslümanlar arasındaki bölünmüşlüğü ve rekabeti ortaya koymasından da önemli bir fırsat oluşturacaktır.

KAYNAKÇA

- Altan, Ebru. "Renaud de Châtillon: Antakya Prinkepsi (1153-1160), Mâverâ-i Ürdün Senyörü (1177-1187)". *Tarih Dergisi*. sayı: 55, (2012/1). İstanbul: 2013. 1-30.
- Anonim. *Haçlı Seferleri*. Çev. Ergin Ayan. İstanbul: Selenge Yayınları, 2013.
- Arnold, Thomas Walker. *İslâm'ın Tebliğ Tarihi*. Trc. Bekir Yıldırım-Cenker İlhan Polat. İstanbul: Erkam Matbaası, 2007.
- Asbridge, Thomas. *Haçlı Seferleri*. Trc. Ekin Duru. İstanbul: Say Yayınları, 2014.
- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1991.
- Bilge, Mustafa L. "Akabe", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 2: 210. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.
- Buhl, Fr. "Hattîn", *İslâm Ansiklopedisi*, 5/1: 375. İstanbul: Milli Eğitim Yayınevi, 1977.
- Burton, Michael. "The Society's Tour in Lebanon, Syria and Jordan", *Asian Affairs*. January: 2001.
- Cahen, Claude. *Haçlı Seferleri Zamanında Doğu ve Batı*. Trc. Mustafa Daş. İstanbul: Yeditepe Yayınları, 2016.
- Clouse, R. G. "Templars", *The New International Dictionary of the Christian Church*, ed. J. D. Douglas. Michigan: 1974.

Cole, P. J. "Christian Perceptions of the Battle of Hattin (583/1187), *Al-Masaq*, VI (1993) 9-39.

Çağrı, Mustafa. "Fil Sûresi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 13: 69-70. İstanbul: TDV Yayınları, 1996,

Demirkent, Işın. *Urfa Haçlı Kontluğu, 1118-1146*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2. Baskı, 1994.

Demirkent, Işın. "Haçlılar". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 14: 528-30. İstanbul: TDV Yayınları, 1996,

Demirkent, Işın. "Hittîn Zaferi ve Kudüs'ün Müslümanlarca Fethinin Batı'daki Akisleri", *TTK Belleten*, LII/205 (Ankara: 1988), 1547-1555.

Duggan, T. M. P., "Dirty Wars, The World is a Battlefield", *Journal of Book Notices, Reviews and Translations*. London: 2016.

Ekrenkreutz S. *Saladin*. New York: 1972.

el-Hamevî, Ya'kût, , *Mu'cemü'l-Büldân*. Thk. Ferîd Abdülaziz el-Cündî. Beyrut: Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1410/1990.

el-İsfehanî, İmadüdin Kâtib. *Hurûbu Selahaddin ve Fethu Beyti'l-Makdis, el-Fethu'l-Kussî fi Fethi'l-Kutsî*. 1. Baskı. Yy.: Dâru'l-Menâr, 1425/2004.

el-İdrisî, Şerîf. *Nüzhetü'l-Müştâk*. Beyrut: 1409/1989.

es-Sakkâr, Sâmi, "Remle", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 34: 560-61. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.

ez-Zehebî. *el-Iber fi Haberi Men Ğaber*. Thk. Ebû Hâcir Muhammed es-Saîd. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, ts.

France, John. "The First Crusade, Impelled By The Love of God". *Crusedas, The Illustrated History*. Ed. Madden F. Duncan Baird Publishers: The University of Michigan Press, 2004.

Gibbon, E. *The History of The Decline and Fall of The Roman Empire*. London: Cambridge Press, 1866.

Gidden, H. W. "Ayla". *Encyclopedia of Islam*. 1: 783-84. Leiden: Brill Press, 1954.

- Grousset, R. *Histoire des Croisades*. Paris: 1936-43.
- Hamîdullah, Muhammed. *Le Saint Coran*. Paris: 1989.
- Hamîdullah, Muhammed. *el-Vesâikü's-Siyâsiyye*. Beyrut: 1405/1985.
- Hamilton, Bernard. *The Leper King and His Heirs: Baldwin IV and The Crusader Kingdom of Jaruselam*. New York: Cambridge Universty Press, 2009.
- Heyd, W. *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*. Çev. Enver Ziya Karal. 2. Baskı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2000.
- Hillenbrand, Carole. *Müslümanların Gözünden Haçlı Seferleri*. Çev. Nurettin Elhüseyni. İstanbul: Alfa Yayınları, 2015.
- Hitti, P. K. *Siyasî ve Kültürel İslâm Tarihi*. Çev. Salih Tuğ. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1981.
- Holt, P. M. *Haçlı Devletleri ve Komşuları*. Çev. Tanju Akad. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2007.
- Holt, P. M. *Haçlılar Çağı, 11. Yüzyıldan 1517'ye Yakındoğu*. Çev. Özden Arıkan. İstanbul: Numune Matbaacılık, 1999.
- İbn Cübeyr. *Endülüsten Kutsal Topraklara*. Çev. İsmail Güler. İstanbul: Selenge Yayınları, 2003.
- İbn Haldun. *Kitâbü'l-İber ve Dîvânu Mübtede' ve'l-Haber fî Tarîhi'l-Arab ve'l-Berber ve Âsirihi min Zevî's- Şe'ni'l-Ekber*. Thk. Halil Şahâde. 3. Baskı. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1408/1985.
- İbn Hallikân. *Vefeyâtü'l-A'yân ve Enbâü Ebnâi'z-Zamân*. Thk. İhsan Abbas. Beyrut: Dâru's-Sadr, ts.
- İbn Havkal. X. *Asırda İslâm Coğrafyası*. Çev. Ramazan Şeşen. İstanbul: Yeditepe Yayınları, 2014.
- İbn Hurdazbih. *el-Mesâlik ve'l-Memâlik*. Leiden: Brill Matbaası, 1889.
- İbn Kesîr. *el-Bidâye ve'n-Nihâye*. Thk. Ahmed Abdülvahhâb Fetîh. 1. Baskı. Kahire: Dâru'l-Hadîs, 1413/1992.
- İbn Şeddâd Bahâeddin. *en-Nevâdiru's-Sultâniyye ve'l-Mehâsinu'l-Yûsufiyye (Sîretu Selahaddin Eyyûbî)*. Thk. Cemâleddin eş-Şeyyâl. 2. Baskı. Kahire: Mektebetü'l-Hâncî, 1415/1994.

Haçlı Acımasızlığının Uç Örneği: Châtillonlu Renauld | 117

İbn Vasıl. *Müferricü'l-Kürûb fi Ahbâri Benî Eyyûb*. Thk. Cemaledin Şeyyâl. Kahire: Dâru'l-Kütübi ve'l-Vesâiku'l-Kavmiyye, 1377/1957.

İbnü'l-Esir. *el-Kâmil fi't-Tarih*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1407/1987.

İmadeddin el-Kâtib. *el-Berku's-Şâmî*. Thk. Fâlih Hüseyin. 1. Baskı. Amman: 1987.

Jackson, Thomas. "Concept of a Crusaid". *Rivier Academic Journal*, V/2. Fall: 2009.

Jonathan, Riley-Smith. *What were the Crusades*. 4. Baskı. San Francisco: 2009.

Kırpık, Güray. *Doğunun ve Batının Gözünden Haçlı Seferleri*. İstanbul: Selenge Yayınları, 2009.

Kök, Bahattin. "Nûreddin Zengî, Mahmud". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 33: 260. İstanbul: TDV Yayınları 2007,

Küçüksipahioğlu, Birsal. *Trablus Haçlı Kontluğu Tarihi*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2007.

Lamb, Harold. *Selahaddin Eyyûbî ve Haçlılar*. Çev. Sinem Ceviz. 1. Baskı. İstanbul: İlgî Kültür Sanat Yayıncılık, 2017.

Lane- Pool, Stanley. *Saladin and the Fall of the Jerusalem*. Londra: 1898.

Maalouf, Amin. *Arapların Gözüyle Haçlı Seferleri*. Çev. M. A. Kılıçbay. 1. Baskı. İstanbul: Telos Yayıncılık, 1997.

Nicholson R. *Tancred*. Chicago: 1940.

Nicolle, David. *Birinci Haçlı Seferleri, 1096-99*. Çev. L. Ece Sakar. 2. Baskı. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2013.

Nicolle, David. *İkinci Haçlı Seferi Tarihi, 1148*. Çev. L. Ece Sakar. 2. Baskı. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2014.

Özaydın, Abdülkerim. "Dânişmendliler". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 8: 470. İstanbul: TDV Yayınları 1993.

Paine, Mike. *Haçlı Seferleri*. Çev. Cumhur Atay. İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2011.

Riley Smith, Jonathan. *The Crusades*. New York: Oxford Universty Press, 1995.

Runciman, Steven. *Haçlı Seferleri Tarihi*. Çev. Fikret İşıltan. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1987.

Stevenson, W. B. *The Crusaders İn The East*. Cambridge: Cambridge At The University Press, 1907.

Şeşen, Ramazan. *Selahaddin Eyyubî ve Devlet*. İstanbul: Çağ Yayınları, 1987.

Şeşen, Ramazan. "Hittin Savaşı". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 18: 165-67. İstanbul: TDV Yayınları, 1998,

Thorne, C. G. "Hospitallars". *The New International Dictionary of the Christian Church*. Ed J. D. Douglas. Michigan: 1974.

Turan, Abdulkadir. "Nureddin Mahmud Zengî'nin Faaliyetleri ile Dul Kalan Haçlı Kadınlarının Haçlılar Açısından Yol Açtığı Sorunlar". *Yakındoğu İlahiyat Fakültesi Dergisi*. cilt: 3, sayı: 1. Lefkoşa: Bahar 2017.

Urfalı Mateos Vekayi-Nâmesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162). 2. Baskı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1987.

William of Tyre. *A History of Deed Beyond The Sea*. İngilizceye çeviren ve açıklamaları ekleyen: Emily Atwater Babcock. New York: Colombia University Press, 1943.